

Rapport til Stortingets presidentskap fra arbeidsgruppen for innholdsmessig revisjon av Stortingets forretningsorden

Til Stortinget

Stortingets presidentskap oppnevnte 24. mai 2012 en arbeidsgruppe for materiell revisjon av Stortingets forretningsorden. Én representant fra hver partigruppe ble oppnevnt som medlem av arbeidsgruppen. I tillegg ble femte visepresident Dagfinn Høybråten oppnevnt som arbeidsgruppens leder.

Arbeidsgruppen har fullført oppdraget i henhold til mandatet og tidsfristen som ble fastsatt ved oppnevningen, og legger med dette frem forslag til revisjon av en rekke bestemmelser i forretningsordenen.

Oslo, 28. februar 2013

Dagfinn Høybråten
(leder)

Tove-Lise Torve
Trond Helleland
Hans Olav Syversen

Aksel Hagen

Hans Frode Kielland Asmyhr
Magnhild Meltveit Kleppa
Borghild Tenden

Kyrre Grimstad (sekretær)

Rapport til Stortingets presidentskap fra arbeidsgruppen for innholdsmessig revisjon av Stortingets forretningsorden

1. Innledning

1.1 Sammendrag

I denne rapporten fremsettes forslag til revisjon av en rekke bestemmelser i Stortingets forretningsorden (forkortet fo.), og forslag til enkelte nye bestemmelser.

I rapportens *kapittel 2* har arbeidsgruppen begrunnet de enkelte forslagene. Forslagene er satt opp i rekkefølge etter paragrafnummer på de bestemmelsene som foreslås endret. I *kapittel 3* er det redegjort for enkelte mulige reformer og tilføyelser i forretningsordenen som arbeidsgruppen har drøftet, men som en enstemmig arbeidsgruppe ikke har funnet grunn til å fremsette forslag om. Arbeidsgruppens forslag til endringer i forretningsordenen er inntatt i *kapittel 4*. Enkelte mindretallsforslag er inntatt i punkt 4.1. Flertallets forslag, som på de fleste punkter har støtte fra en enstemmig arbeidsgruppe, er tatt inn i punkt 4.2.

Som følge av at det foreslås enkelte nye paragrafer, foreslås det også å *omnummerere* alle etterfølgende paragrafer. Dermed må det også gjøres en rekke endringer av *henvisninger* til andre paragrafer i forretningsordenen. Dersom arbeidsgruppens forslag vedtas, vil det ved starten av neste stortingsperiode (1. oktober 2013) foreligge en helt ny forretningsorden, med ny paragrafnummerering.

1.2 Bakgrunn for oppnevning av arbeidsgruppen

Den 7. juni 2012 vedtok Stortinget en ny, teknisk og språklig revidert versjon av Stortingets forretningsorden. Innholdet var uendret fra tidligere versjoner, men den var fullstendig gjennomarbeidet og revidert, med ny paragrafnummerering og delvis ny kapittelinndeling.

Under arbeidet med denne tekniske revisjonen ble presidentskapet oppmerksom på at forretningsordenen på enkelte punkter også var moden for en *innholdsmessig* gjennomgang og mulig revisjon. Noen regler har mistet sin betydning og praktiseres ikke lenger, mens enkelte praktisk viktige forhold ikke er regulert. Presidentskapet besluttet derfor å nedsette en arbeidsgruppe som kunne se nærmere på dette, og

eventuelt komme med forslag om en begrenset *innholdsmessig* revisjon av forretningsordenen.

Alle de syv partigruppene på Stortinget ble bedt om å utpeke ett medlem hver til en slik arbeidsgruppe (se nedenfor). I tillegg oppnevnte presidentskapet femte visepresident Dagfinn Høybråten som leder av gruppen.

1.3 Arbeidsgruppens sammensetning og mandat

Stortingets presidentskap besluttet 24. mai 2012 å oppnevne følgende medlemmer til arbeidsgruppen for innholdsmessig revisjon av Stortingets forretningsorden:

Dagfinn Høybråten (leder)

Tove-Lise Torve

Hans Frode Kielland Asmyhr

Trond Helleland

Aksel Hagen

Magnhild Meltveit Kleppa

Hans Olav Syversen

Borghild Tenden

Spesialrådgiver Kyrre Grimstad fra Stortingets administrasjon har vært arbeidsgruppens sekretær.

Presidentskapet ga arbeidsgruppen følgende mandat:

«Arbeidsgruppen skal gjennomgå og eventuelt fremme forslag om innholdsmessige endringer av Stortingets forretningsordenen. Arbeidsgruppen skal ta utgangspunkt i den teknisk reviderte forretningsordenen som planlegges vedtatt i løpet av våren 2012. Representantforslag 84 S (2011–2012) fra Trine Skei Grande forutsettes vurdert av arbeidsgruppen. For øvrig står arbeidsgruppen fritt til å drøfte og fremsette forslag om innholdsmessige endringer av forretningsordenen.

Arbeidsgruppen må avgi sin utredning til Stortingets presidentskap senest 1. mars 2013.»

1.4 Arbeidsgruppens arbeid

Arbeidsgruppen startet sitt arbeid i begynnelsen av inneværende sesjon, det vil si i oktober 2012. Arbeidsgruppen har hatt fem møter i perioden oktober 2012 til februar 2013. Mellom møtene har medlemmene drøftet arbeidsgruppens foreløpige standpunkter med sine respektive partigrupper. Også Stortingets presidentskapet har vært konsultert underveis om enkelte spørsmål, og har fått anledning til å kommentere et foreløpig utkast til rapport.

2. Arbeidsgruppens forslag til revisjon av forretningsordenen

2.1 Opphevelse av § 3 annet ledd

I § 3 annet ledd heter det at «en tjenestemann i Stortingets administrasjon» skal være sekretær i fullmaktskomiteen. Slik er det også i alle andre komiteer, uten at dette er presisert for andre komiteer. Etter arbeidsgruppens mening er det unødvendig å presisere dette bare for fullmaktskomiteen, og det foreslås å stryke § 3 annet ledd. Gjeldende § 3 tredje til sjette ledd blir i så fall nye annet til femte ledd.

2.2 Forskjellige endringer av beskrivelsene av komiteenes ansvarsområder i § 14

Flere av beskrivelsene av de enkelte komiteenes ansvarsområder i § 14 er modne for revisjon, blant annet fordi Stortinget følger en litt annen praksis enn det som fremgår av bestemmelsen og fordi enkelte ansvarsområder har falt bort.

I § 14 nr. 1 om *arbeids- og sosialkomiteen* er brukt ordet «funksjonshemmede». Dette ordet har gått ut av bruk. I dag omtales denne gruppen som «personer med nedsatt funksjonsevne». Arbeidsgruppen foreslår derfor at § 14 nr. 1 formuleres slik:

«Arbeids- og sosialkomiteen: Saker om arbeidsmarked og arbeidsmiljø, arbeidsrettete ytelser, pensjoner, sosiale stønader og politikk overfor *personer med nedsatt funksjonsevne*.»

Saker vedrørende gjeldsordning behandles i dag i finanskomiteen, selv om dette ikke følger eksplisitt av bestemmelsen om finanskomiteens ansvarsområder i § 14 nr. 4. Etter arbeidsgruppens mening er dette saksområdet nært knyttet opp til forbrukerpolitikken. Ansvar for gjeldsordningssaker bør derfor overføres fra

finanskomiteen til *familie- og kulturkomiteen*, som har ansvaret for forbrukersaker, jf. § 14 nr. 3. Arbeidsgruppen foreslår derfor at at § 14 nr. 3 formuleres slik:

«Familie- og kulturkomiteen: Saker om familie, barn og ungdom, likestilling mellom kvinner og menn, forbrukersaker, *herunder saker om gjeldsordning*, og saker om kultur.»

I beskrivelsen av *justiskomiteens* ansvarsområder i § 14 nr. 6 brukes begrepet «sivile vernepliktige». Siviltjenesten ble imidlertid avviklet med virkning fra 1. juni 2012, og det har ikke vært mannskaper i tjeneste siden 31. desember 2011. Kapittel 450 Sivile vernepliktige inngår i Prop. 1 S (2012–2013) om statsbudsjettet for 2013, men dette kapitlet vil utgå fra statsbudsjettet for 2014. Etter arbeidsgruppens vurdering kan det nevnte begrepet derfor strykes fra bestemmelsen. Paragraf 14 nr. 6 blir dermed slik:

«Justiskomiteen: Saker om rettsvesen, kriminalomsorg, *politiet*, *andre* justisformål, sivil beredskap, rettferdsvederlag, alminnelig forvaltningslovgivning, straffelovgivning, prosesslovgivning og alminnelig sivillovgivning.»

I møte 11. oktober 2012 mellom stortingspresidenten og komitélederne om fordeling av budsjettkapitlene i Statsbudsjettet 2013, ble det bestemt at kapitlet vedrørende statsgarantier for eksport skulle overføres fra finanskomiteen til *næringskomiteen*. Ordene «statsgaranti ved eksport mv.» bør derfor flyttes fra bestemmelsen om finanskomiteens ansvarsområder i § 14 nr. 4 til næringskomiteens ansvarsområder i § 14 nr. 10, som i så fall blir slik (endringer i *kursiv*):

«Næringskomiteen: Saker om nærings-, industri- og handelsvirksomhet, skipsfart, statlig eierskapspolitikk, *statsgaranti ved eksport mv.*, konkurranse- og prispolitikk, landbruk, jordbruksavtalen, matpolitikk, fiskeri, fangst, akvakultur og laksefiske.»

Videre er beskrivelsen av *finanskomiteens* ansvarsområder i § 14 nr. 4 utdatert og uhensiktsmessig også på en del andre punkter:

- Begrepet «pengepolitikk» omfattes av det videre begrepet «økonomisk politikk». Dessuten styres pengepolitikken av Norges Bank, som er fristilt, slik at Stortinget sjelden behandler rene pengepolitiske saker. Begrepet «kredittpolitikk» brukes ikke lenger. Ordene «penge- og kredittpolitikk» bør derfor tas ut av bestemmelsen.
- Ordene «finans- og kredittvesen» omfattes av begrepet «finansadministrasjon», og kan derfor tas ut. Dessuten har ordet «kredittvesen» gått ut av bruk, særlig etter at Kredittilsynet ble omdøpt til Finanstilsynet.
- Ordene «rammetilskudd til kommuner og fylkeskommuner» bør flyttes til § 14 nr. 8 om kommunal- og forvaltningskomiteen. Det er finanskomiteen som setter de overordnede rammene ved behandlingen av statsbudsjettet, men kommunal- og forvaltningskomiteen behandler rammetilskuddene til kommunene gjennom året. Etter arbeidsgruppens mening er det derfor naturlig at kommunal- og forvaltningskomiteen også behandler og gir innstilling om rammetilskuddene til kommunene og fylkeskommunene (rammeområde 18) i forbindelse med behandlingen av statsbudsjettet. Delvis som en konsekvens av dette foreslås det også å oppheve gjeldende § 41 fjerde ledd, se omtalen av dette i punkt 2.15 nedenfor.
- Finanskomiteen behandler også saker om toll. Det er ikke innlysende at det omfattes av «skatter og avgifter til statskassen», og dette bør derfor endres til «*skatter, avgifter og toll*». At det dreier seg om skatter mv. til *statskassen* trenger ikke presiseres.
- Ordene «inntektspolitikk» bør gå ut, ettersom det dekkes av de ovenfor nevnte stikkordene, og til dels er misvisende (det er tale om *statlige* inntekter, ikke inntektsoppgjørene). Presiseringen «(unntatt jordbruksavtalen)» kan da også gå ut.
- I den siste delen av bestemmelsen er det presisert at finanskomiteen behandler «regnskaps- og revisjonslovgivning». Men finanskomiteen behandler lovsaker også på andre områder, for eksempel skattelover og lover om finansmarkedet. Det foreslås derfor å omtale saksområdene regnskap og revisjon generelt, slik som de andre saksområdene.

Arbeidsgruppen foreslår at beskrivelsen av *finanskomiteens* ansvarsområder i § 14 nr. 4 justeres i tråd med dette. Bestemmelsen blir i så fall slik:

«Finanskomiteen: Saker om økonomisk politikk, *finansadministrasjon, finansmarked, regnskap og revisjon*, folketrygdens inntekter og skatter, avgifter og toll. Om behandlingen av statsbudsjettet og nasjonalbudsjettet vises til § 43.»

Se for øvrig forslagene til endring av gjeldende § 41 (nye § 43) om behandlingen av statsbudsjettet, som er omtalt i punkt 2.15 nedenfor.

Som nevnt ovenfor foreslås det å flytte ordene «rammetilskudd til kommuner og fylkeskommuner» til § 14 nr. 8 om *kommunal- og forvaltningskomiteens* ansvarsområder. Den bestemmelsen blir i så fall slik:

«Kommunal- og forvaltningskomiteen: Saker om kommunal forvaltning, regional- og distriktpolitikk, *rammetilskudd til kommuner og fylkeskommuner*, innvandringspolitikk, boligforhold, bygningsaker, nasjonale minoriteter, samiske spørsmål unntatt reglene om valg til Sametinget, saker om organisering og virkeområde for statlig forvaltning, statens fellesadministrasjon, statlig personalpolitikk, herunder lønnsforhold, og partistøtte.»

Etter § 14 nr. 11 er *transport- og kommunikasjonskomiteen* ansvarlig blant annet for saker om «telekommunikasjoner, elektronisk kommunikasjon». Men i mange tilfeller kan det være vel så naturlig at saker om telekommunikasjon og IKT som bare berører ett fag- eller samfunnsområde behandles i den respektive fagkomiteen. For eksempel vil en sak om datasystemet i NAV like gjerne kunne behandles i arbeids- og sosialkomiteen, eller en eventuell sak om datasystemet i politiet like gjerne kunne behandles i justiskomiteen. Slik praktiseres bestemmelsen også. Det kan derfor være hensiktsmessig å presisere i § 14 nr. 11 at transport- og kommunikasjonskomiteen bare har ansvar for *generelle saker* om telekommunikasjon og elektronisk kommunikasjon. Bestemmelsen blir i så fall slik:

«Transport- og kommunikasjonskomiteen: Saker om innenlands transport, post, *generelle saker om telekommunikasjon* og elektronisk kommunikasjon, og oppgaver under Kystverket.»

2.3 Varamedlemmers adgang til å møte i fellesmøter med den utvidete utenriks- og forsvarskomit 

Det er klare regler for vararepresentasjon i den utvidete utenriks- og forsvarskomit  (DUUFK), jf. § 16 fjerde ledd. Blant annet må presidentskapet samtykke til at varamedlemmer i utenrikskomiteen skal få m te også i DUUFK. Bakgrunnen for disse strenge reglene er at DUUFK behandler svært sensitiv informasjon som bør spres til så få som mulig. Men DUUFK kan holde fellesmøter med andre komiteer (jf. § 16 sjette ledd annet punktum), typisk justiskomiteen, og det er ikke bestemt noe om hvorvidt varamedlemmer i den «gjestende» komiteen kan delta i m ter i DUUFK. Stortingets administrasjon har antatt at det i mangel av hjemmel for dette, *ikke* er anledning til å utestenge varamedlemmer fra de gjestende komiteene fra slike fellesmøter i DUUFK.

Etter arbeidsgruppens mening gir det liten mening at det er lempeligere regler for deltakelse for varamedlemmer fra «gjestende» komiteer i DUUFK enn det er for varamedlemmer i utenriks- og forsvarskomiteen, som utgjør kjernen av DUUFK. Det bør være samme regler for varamedlemmers deltakelse, uavhengig av hvilken komité de er varamedlemmer i.

Arbeidsgruppen foreslår derfor at det opprettes et eget ledd i § 16 med regler om DUUFKs fellesmøter med andre komiteer. Ved siden av å vise til reglene om vararepresentasjon i § 16 fjerde ledd annet punktum, kan det i det nye leddet vises til de øvrige reglene i sjette ledd om at m tene og innkallingene til DUUFK skal være hemmelige. Paragraf 16 nytt syvende ledd kan i så fall formuleres slik:

«Den utvidete utenriks- og forsvarskomit  kan beslutte å holde fellesmøter med andre komiteer. Sjette ledd gjelder også for slike fellesmøter. Fjerde ledd annet punktum gjelder tilsvarende for varamedlemmer i komiteer som det holdes fellesmøte med.»

Gjeldende § 16 sjette ledd annet punktum må i så fall oppheves, og nåværende § 16 syvende ledd blir nytt åttende ledd.

2.4 Forenkling av varaordningen i Europautvalget

For den utvidete utenriks- og forsvarskomiteé (DUUFK) er det som nevnt fastsatt egne regler om vararepresentasjon i § 16 fjerde ledd. For Europautvalget er det imidlertid fastsatt at *valgkomiteen* skal avgjøre alle spørsmål om vararepresentasjon, jf. § 17 annet ledd. Dette er svært tungvint. Etter arbeidsgruppens vurdering er det heller ikke behov for like strenge regler for varamedlemmers deltakelse i Europautvalget som i DUUFK, ettersom Europautvalget ikke i samme grad behandler sensitiv informasjon. Referatene fra Europautvalgets møter er dessuten som hovedregel offentlige, jf. § 17 femte ledd.

Arbeidsgruppen foreslår derfor å *forenkle* varaordningen i Europautvalget, slik at varamedlemmer i utenriks- og forsvarskomiteen, og medlemmer i andre komiteer som deltar i konsultasjoner i Europautvalget, uten videre kan møte også i Europautvalget. I så fall kan § 17 annet ledd tredje til femte punktum erstattes med disse to punktumene:

«Varamedlemmer i utenriks- og forsvarskomiteen møter også i Europautvalget. Det samme gjelder varamedlemmer i andre komiteer som deltar i konsultasjoner etter annet punktum.»

2.5 Opphevelse av plikten til å kunngjøre komitémøter «ved oppslag i stortingsbygningen»

I § 25 første ledd heter det at innkalling til møter i komiteene skal «kunngjøres før møtet ved oppslag i stortingsbygningen». I praksis gjøres ikke dette. I stedet publiseres informasjon om tidspunktet for komitémøtene på Stortingets intranett («løveporten»). Dagsorden distribueres til komitémedlemmene på annen måte. Arbeidsgruppen foreslår at § 25 første ledd endres i tråd med denne praksisen. Bestemmelsen kan i så fall formuleres slik:

«Innkalling til møte i komiteen skal inneholde *dagsorden*. *Møtetidspunktet skal kunngjøres på egnert måte.*»

2.6 Ny bestemmelse om komitéleders dobbeltstemme

Det er ikke gitt regler i forretningsordenen om avstemninger i komiteene (bortsett fra spredte mindretallsrettigheter), og derfor heller ikke regulert hva som skal skje når avstemninger ender med stemmelikhet. Resultatet av stemmelikhet ved voteringer i *Stortinget*, herunder stortingspresidentens og andre sittende presidenters eventuelle dobbeltstemme, er regulert i detalj i gjeldende § 59. Kort fortalt har den sittende presidenten ikke dobbeltstemme ved votering ved bruk av sedler, som bare brukes ved valg. I andre saker har stortingspresidenten dobbeltstemme, mens andre sittende presidenter bare har dobbeltstemme ved annen gangs behandling av saken. Alle sittende presidenter har dobbeltstemme ved avstemninger over behandlingsmåten for en sak.

I praksis har man fulgt tilsvarende regler i komiteene som i *Stortinget*, slik at komitéleder er ansett for å ha dobbeltstemme i alle tilfeller bortsett fra ved valg (av for eksempel saksordfører). Presidentskapet har gitt anvisning på dette i et brev 24. september 1996 til finanskomiteen. Det er imidlertid ikke sagt noe om hva som skjer hvis komitélederen er fraværende, og det da oppstår stemmelikhet. I mange komiteer har man i slike tilfeller forholdt seg *som om* komitélederen var til stede, det vil si at lederens stemme regnes med ved voteringen. Det er imidlertid ikke gitt at det er en god løsning i alle tilfeller.

Arbeidsgruppen foreslår derfor at det tas inn regler i forretningsordenen om avstemninger i komiteene, som også regulerer konsekvensene av stemmelikhet. Etter arbeidsgruppens vurdering bør det gis en egen paragraf om dette. En slik bestemmelse bør tas inn i kapittel 4, etter § 25 om komitémøter, det vil si som ny § 26. Regelen i gjeldende § 25 fjerde ledd om at komitévedtak er gyldige når tre femtedeler av medlemmene har vært til stede og avgitt stemme, bør flyttes til en slik ny bestemmelse. Det bør også presiseres at *hovedregelen* er at komitévedtak fattes med alminnelig flertall; mindretallsrettighetene som er gitt ulike steder vil dermed fremstå som unntak fra hovedregelen.

Når det gjelder hva som skjer ved stemmelikhet, mener arbeidsgruppen at det bør ses hen til reglene om dette ved votering i *Stortinget*, men velges en enklere og mer praktisk løsning. Arbeidsgruppen foreslår derfor å fastsette at komitélederen skal

ha dobbeltstemme ved *alle voteringer bortsett fra ved valg*, og at fungerende leder får dobbeltstemmen når komitélederen er fraværende. Ved valg kan det være grunn til å bruke de mer kompliserte reglene i gjeldende § 59 annet ledd (nye § 61 annet ledd) analogisk, og det vil i så fall være tilstrekkelig med en henvisning dit.

En bestemmelse med de nevnte elementene kan formuleres slik:

«§ 26 *Avstemninger i komiteene*

Et komitévedtak er gyldig når minst tre femtedeler av medlemmene har vært til stede og avgitt stemme.

Komitévedtak fattes som hovedregel ved alminnelig flertall. Bortsett fra ved valg er komitélederens stemme utslagsgivende dersom en avstemning viser like mange stemmer for og imot. I komitélederens fravær er fungerende komitéleders stemme utslagsgivende.

Ved valg gjelder § 61 annet ledd tilsvarende.»

Ettersom det her foreslås en ny § 26, foreslår arbeidsgruppen også å omnummerere alle etterfølgende paragrafer. Gjeldende §§ 26 til 39 blir nye §§ 27 til 40 (det foreslås også en ny § 41, se punkt 2.14).

2.7 En tredjedel av komiteens medlemmer kan kreve at det skal avholdes høring i en sak og beslutte hvem som skal anmodes om å møte til høring

Høring er et sentralt utredningsverktøy for komiteene, som også skaper en viss publisitet om en sak. Etter gjeldende § 26 første ledd tredje punktum er det komiteen som «med vanlig flertall» beslutter både *om* det skal avholdes høring og *hvem* som skal anmodes om å møte. Dette gir flertallet mulighet til å bestemme i hvilke saker det skal avholdes høring, og hvem som i så fall skal innkalles.

Arbeidsgruppens flertall, medlemmene Høybråten, Kielland Asmyhr, Helleland, Hagen, Meltveit Kleppa, Syversen og Tenden, mener det er uheldig hvis denne myndigheten kan brukes til å avskjære høringer om forhold som et betydelig mindretall har et legitimt ønske om å få nærmere utredet. I praksis er nok ikke dette noe stort problem, ettersom ønsket fra et betydelig mindretall om høring som regel blir etterkommet. Men det skal ikke ses bort fra at et ønske om høring kan bli avvist

dersom det dreier seg om forhold som det ikke er i flertallets interesse å belyse nærmere.

Flertallet mener derfor at det bør åpnes for at et mindretall i komiteen kan *kreve* at komiteen skal avholde høring. Som ved en rekke andre mindretallsrettigheter bør det være tilstrekkelig med *en tredjedel* av komiteens medlemmer for å få gjennomslag for et slikt krav. Et like stort mindretall bør også kunne bestemme *hvem* komiteen skal anmode om å møte til høring. Hvis dette ble overlatt til flertallet, kunne det i prinsippet avslå ønsker om innkalling av sentrale personer og dermed undergrave formålet med høringen.

Det er en viss fare for at en mindretallsrettighet til å kreve høring kan føre til at komiteen må avholde høring i uforholdsmessig mange saker, og at dette kan gå på bekostning av komiteens andre oppgaver. *Flertallet* mener derfor at et annet mindretall i komiteen (en annen tredjedel av medlemmene) bør ha mulighet til å bringe spørsmålet om å avholde høring inn for presidentskapet for avgjørelse i hvert enkelt tilfelle. Et mindretall på en tredjedel av komitémedlemmene er gitt en slik rett når det gjelder komiteflertallets beslutning om avgivelsesfrist, jf. § 23 tredje ledd, og *flertallet* i arbeidsgruppen mener at en tilsvarende regel kan være hensiktsmessig når det gjelder krav fra et mindretall om å avholde høring.

Flertallets forslag krever endring av gjeldende § 26 første ledd, som kan formuleres slik i nye § 27 første ledd (endringer og tilføyelser i kursiv):

«Komiteen kan avholde høringer. Med høring menes et møte i komiteen der den mottar muntlige forklaringer fra personer som den selv anmoder om å komme, eller som søker om å få legge frem opplysninger for komiteen. *En tredjedel av medlemmene i komiteen kan kreve at det skal avholdes høring i en sak og beslutte hvem som skal anmodes om å møte til høring. En beslutning om å avholde høring kan ved beslutning i samme møte av et mindretall på minst en tredjedel av komiteens medlemmer bringes inn for presidentskapet til avgjørelse.*»

Dersom det vedtas en slik generell mindretallsrettighet til å kreve høring, er det ikke behov for den særlige mindretallsrettigheten i gjeldende § 26 annet ledd tredje punktum, eller den særlige mindretallsretten til å kreve komitéhøring i kontrollsaker i kontroll- og konstitusjonskomiteen i § 15 femte ledd. Disse reglene, og henvisningene

til dem i § 26 første ledd (nye § 27 første ledd), kan derfor oppheves. Dersom § 15 femte ledd oppheves, kan også gjeldende § 26 åttende ledd tredje punktum med definisjon av «kontrollhøring» oppheves. Definisjonen fremgår av § 1 første ledd i reglement for åpne kontrollhøringer, og det er ikke nødvendig å i tillegg ha denne definisjonen i nye § 27 (se nærmere i punkt 2.8 nedenfor).

Videre foreslås det å flytte regelen i gjeldende § 26 første ledd femte punktum om at de som innkalles til høring møter frivillig og selv avgjør om de vil besvare komiteens spørsmål, til nye § 27 fjerde ledd, som angår dekning av utgifter for personer som anmodes om å møte til høring.

Et *mindretall i arbeidsgruppen, medlemmet Torve*, mener det ikke er behov for innføring av slike mindretallsrettigheter som flertallet foreslår. Slik flertallet også peker på, forekommer det svært sjelden at et flertall i en komité stiller seg i veien for et ønske fra et mindretall om å avholde høring i en sak. Dessuten kan en rett for et mindretall til å kreve høring, føre til at det brukes unødig mye tid og ressurser på behandling av noen saker, for eksempel representantforslag som flertallet i komiteen uansett ikke vil stille seg bak. *Dette medlemmet* mener derfor at regelen i gjeldende § 26 første ledd bør beholdes slik den lyder i dag.

2.8 Forbud mot å avholde høringer mens grunnlovsforslag behandles i plenum

Ved votering over grunnlovsforslag stiller Grunnloven § 73 krav om at to tredjedeler av stortingsrepresentantene må være til stede, Grunnloven § 112 stiller krav om to tredjedelers flertall for å vedta en grunnlovsendring, og voteringen skjer som regel ved navneopprop. Det kan derfor være av stor betydning både for resultatet og for den enkelte representant at alle har anledning til å være til stede under voteringen. Det samme kan gjelde for debatter om grunnlovsforslag. Andre aktiviteter på Stortinget bør derfor ikke forhindre representantene fra å møte i Stortinget og delta ved behandlingen av grunnlovsforslag. Etter arbeidsgruppens mening bør det derfor ikke være adgang til å avholde høringer i komiteene mens grunnlovsforslag blir behandlet i plenum. En regel om dette kan tas inn i nye § 27, som et nytt tredje ledd. I så fall kan regelen i gjeldende § 26 syvende ledd tredje punktum om forbud mot åpne

kontrollhøringer når det er møte i Stortinget, flyttes til det nye tredje ledd. Nye § 27 nytt tredje ledd kan da formuleres slik:

«*Det er ikke adgang til å avholde høring under behandlingen av grunnlovsforslag i Stortinget. Det er heller ikke adgang til å holde åpen kontrollhøring når det er møte i Stortinget, bortsett fra under den ordinære spørretimen.*»

Gjeldende § 26 tredje til åttende ledd blir i så fall nye § 27 fjerde til niende ledd. Arbeidsgruppen foreslår endelig å flytte noe om på bestemmelsene i nye syvende til niende ledd, for å gi en bedre systematikk. Som nevnt i punkt 2.7 ovenfor foreslås det også å oppheve gjeldende § 26 niende ledd tredje punktum. Nye § 27 syvende til niende ledd blir dermed slik:

«Åpne høringer skal kunngjøres senest 24 timer før høringen. I ekstraordinære tilfeller kan åpen høring kunngjøres med kortere varsel. Under en åpen høring skal det finnes plasser for tilhørere. Antall tilhørere kan begrenses av plasshensyn. Tilhørere som opptrer forstyrrende, kan bortvises.

Komiteen kan beslutte at det skal tas stenografisk referat fra en åpen kontrollhøring, jf. reglement for åpne *kontrollhøringer*. *Beslutning* om stenografisk referat fra andre høringer krever samtykke av presidentskapet. For øvrig kan komiteen beslutte at høringen skal tas opp på lydbånd. Komiteen kan beslutte at det ikke kan tas lyd- eller bildeopptak i en høring som for øvrig er åpen.

Komiteen fastsetter selv den nærmere prosedyren for sine høringer, herunder fordeling av taletid, rekkefølge og antall hoved- og oppfølgingsspørsmål. Åpne kontrollhøringer skal foregå etter *reglement for åpne kontrollhøringer, vedtatt av Stortinget.*»

Endelig foreslås det som nevnt punkt 2.7 ovenfor å oppheve nye § 27 nye niende ledd tredje punktum.

Et mindretall i arbeidsgruppen, medlemmet Tenden, mener at det i tillegg til forbudet mot høringer under behandlingen av grunnlovsforslag bør være et generelt forbud mot *kontrollhøringer* når det er møter i plenum, også under den ordinære spørretimen. I så fall kan nye § 27 nytt tredje ledd formuleres slik:

«Det er ikke adgang til å avholde høring under behandlingen av grunnlovsforslag i Stortinget. Det er heller ikke adgang til å holde åpen kontrollhøring når det er møte i Stortinget.»

2.9 Tilgang til dokumenter i komiteer der partigruppen ikke er representert

Partigrupper med mindre enn 11 representanter har ikke medlemmer i alle komiteer. Men partiets representanter vil kunne delta i behandlingen av alle komiteers saker i Stortinget. Det kan imidlertid være vanskelig for slike partier å få tilstrekkelig informasjon om saker som behandles i komiteer som partiet ikke har medlem i. Arbeidsgruppen mener derfor at alle partigrupper bør gis mulighet til å få tilgang til dokumenter i alle komiteer. En praktisk løsning på dette kan være at presidentskapet kan gi samtykke til at ett medlem i partigruppen får tilgang til alle dokumenter i en bestemt komité som partigruppen ikke har medlem i. Dette vil omfatte utkast til innstillinger og andre dokumenter *som alle ordinære komitémedlemmer har tilgang til*. Det kan naturligvis ikke kreves tilgang til dokumenter tilhørende andre partiers fraksjoner eller liknende.

Et vilkår for å få slik tilgang må være at den aktuelle representanten er bundet av reglene om innsyn i graderte dokumenter i gjeldende § 28 annet ledd og regelen om at det er forbudt å offentliggjøre en innstilling før den er endelig avgjort, i samme utstrekning som de ordinære medlemmene i komiteen. Arbeidsgruppen foreslår at en slik bestemmelse tas inn i nye § 29 nytt tredje ledd og formuleres slik:

«Presidentskapet kan etter søknad gi samtykke til at én representant fra hvert parti som ikke er representert i en komité får tilgang til alle dokumenter i den aktuelle komiteen. Regler om konfidensialitet og behandling av komiteens dokumenter gjelder i så fall tilsvarende for den representanten som får slik tilgang.»

I praksis får rådgivere i partigruppene som arbeider for et komitémedlem, tilgang til komiteens dokumenter på lik linje med medlemmet selv. Dette er en praktisk løsning, ettersom rådgiverne kan ha et tett samarbeid med komitémedlemmet om komiteens saker. Etter arbeidsgruppens mening bør dette også gjelde for representanter som gis tilgang til komiteens dokumenter etter regelen som foreslås her, det vil si at bestemte rådgivere for representanten kan gis tilgang til komiteens

dokumenter på linje med representanten selv. Etter arbeidsgruppens vurdering er det ikke nødvendig å presisere dette i forretningsordenen.

2.10 Endringer i reglene om komiteenes behandling av representantforslag

I gjeldende § 29 er det fastsatt at statsråden skal få anledning til å uttale seg om et representantforslag dersom komiteen «finner at et representantforslag helt eller delvis bør imøtekommes og at saken egner seg for avgjørelse i Stortinget uten nærmere utredning». Denne bestemmelsen foreslås opprettholdt (med en mindre justering av ordlyden, se nedenfor). Men arbeidsgruppen vil i tillegg foreslå en regel om at en tredjedel av komiteens medlemmer *i alle tilfeller* skal kunne kreve at komiteen sender brev til en statsråd med anmodning om statsrådets uttalelse om et representantforslag. En slik mindretallsrettighet vil ha betydning dersom komiteens flertall *ikke* vil imøtekomme representantforslaget, og vil fremme innstilling for Stortinget uten først å innhente statsrådets uttalelse om forslaget.

De to siste punktumene i gjeldende § 29 gir regler om hva komiteens innstilling (tilrådingen) til Stortinget skal gå ut på i bestemte tilfeller. Disse reglene om utforming av komiteens innstilling foreslås skilt ut i et *nytt annet ledd* i nye § 30.

Dersom komiteen finner at det er behov for ytterligere utredning før det tas realitetsstandpunkt til forslaget, bør den «gi innstilling om at forslaget oversendes regjeringen til utredning og uttalelse». Denne bestemmelsen foreslås videreført som nytt annet ledd annet punktum i nye § 30 (se forslaget nedenfor).

Det foreslås også å ta inn regler i det nye annet ledd om hvilke *øvrige vedtak* komiteen kan gi tilråding om når det gjelder representantforslag. Ved siden av at forslaget vedtas (som er behandlet i bestemmelsens første ledd) og at det sendes til utredning og uttalelse, kan det være aktuelt å tilrå at Stortinget *avviser* forslaget. Etter arbeidsgruppens mening bør uttrykket «avvise» reserveres for tilfeller der komiteen mener at Stortinget ikke bør ta et forslag til videre behandling av *formelle* grunner. Dette er i tråd med juridisk terminologi på andre områder. For eksempel er det i forvaltningsretten vanlig å skille mellom *avvisning* (saken tas ikke til realitetsbehandling) og *avslag* (saken behandles, men parten gis ikke medhold). For Stortinget kan det for eksempel være aktuelt å avvise et representantforslag dersom det

viser seg at et tilsvarende forslag har vært behandlet tidligere i sesjonen (jf. gjeldende § 37 femte ledd), eller at forslaget går ut på å anmode regjeringen om å gjøre noe som regjeringen ikke har kompetanse til. For komiteen kan det være aktuelt å gi tilråding om dette dersom en slik avvisningsgrunn oppdages under komitébehandlingen. Arbeidsgruppen foreslår at denne forståelsen av begrepet «avvisning» presiseres i bestemmelsen.

I siste punktum i den gjeldende bestemmelsen er det fastsatt at dersom komiteen finner at forslaget ikke bør gis tilslutning, bør den «uten videre fremme innstilling om at forslaget ikke bifalles». Denne bestemmelsen er uheldig av flere grunner. *For det første* er det ikke nødvendig å gi uttrykkelig tilråding om at representantforslaget ikke bifalles. Det vil være tilstrekkelig at man gjør rede for sitt syn i merknadene i innstillingen, og så stemmer imot andre fraksjoners forslag om å vedta representantforslaget. Hvis det i tillegg gis en tilråding om at «Representantforslag X bifalles ikke», må det voteres over denne også. De som er imot forslaget, vil dermed måtte stemme imot det *to ganger* (og vice versa for de som er positive til det). *For det andre* er et representantforslag et *dokument* (Dokument 8:X) som inneholder ett eller flere forslag og som ligger til grunn for komiteens behandling av saken. Når komiteen gir innstilling til Stortinget om saken, er det *innstillingen* som er grunnlag for Stortingets behandling. Det voteres altså over forslag i innstillingen, ikke over representantforslaget som ligger til grunn for komiteens behandling. Dette er helt på linje med behandlingen av proposisjoner fra regjeringen. Det blir derfor litt upresist hvis komiteen skal be Stortinget om å «ikke bifalle» *representantforslaget*.

Det kan likevel tenkes tilfeller der komiteen har behov for å «utkvittere» et representantforslag, for eksempel dersom ingen komitémedlemmer stiller seg bak noen del av forslaget, slik at det ikke blir fremmet noe forslag til materielt vedtak som det kan voteres over. Én mulighet kan være å reservere tilrådingen «Representantforslag X vedtas ikke» til denne typen situasjoner.

Arbeidsgruppen vil imidlertid foreslå en annen løsning som kan fungere i *alle* de ovennevnte tilfellene: Det kan tas inn en regel om at det *i alle tilfeller* skal gis innstilling om at representantforslaget – som et *dokument* – «vedlegges protokollen». I

så fall vil representantforslaget som ligger til grunn for saken alltid «utkvitteres», slik man utkvitterer en stortingsmelding etter debatten og etter votering over eventuelle forslag i tilknytning til den, ved å vedta at meldingen «vedlegges protokollen». Det vil da ikke være nødvendig å gi en egen tilråding om at representantforslaget «ikke vedtas» *i tillegg* til at man stemmer imot andre fraksjoners forslag til vedtak.

De eneste tilfellene der en slik tilråding ikke vil fungere er, som nevnt ovenfor, dersom det gis tilråding om at hele representantforslaget *avvises* av formelle grunner eller at det *oversendes regjeringen til utredning og uttalelse*. I slike tilfeller vil jo dokumentet nettopp *ikke* «vedlegges protokollen».

En tilråding om at representantforslaget «vedlegges protokollen» vil naturligvis ikke være til hinder for at det *også* fremmes tilråding om andre vedtak, i tråd med forslagene i representantforslaget eller andre forslag i tilknytning til saken. For å unngå tvil kan dette presiseres, se utkastet nedenfor.

Arbeidsgruppen foreslår altså at det presiseres i nye § 30 annet ledd at komiteen ved behandling av representantforslag bare kan gi tilråding om de nevnte vedtaksformene, og i hvilke tilfeller de forskjellige tilrådingene er aktuelle. Arbeidsgruppen understreker at en slik regel om hvilke tilrådingene komiteen kan gi, ikke vil hindre Stortinget i å fatte de vedtak Stortinget vil, som konklusjon på eller i tilknytning til saken.

Arbeidsgruppen foreslår også enkelte andre endringer av paragrafen. Første punktum i gjeldende § 29 om at det skal gis innstilling til Stortinget om representantforslag kan utgå hvis det tas inn en *generell* plikt til for komiteene å avgi innstilling i alle saker (se punkt 2.11 nedenfor). Rekkefølgen av punktumene i den gjeldende bestemmelsen er også endret noe, for å få en bedre systematikk.

Det foreslås etter dette å formulere nye § 30 slik (endringer av gjeldende § 29 i kursiv):

«§ 30 Særlig om komiteenes behandling av representantforslag

Hvis komiteen finner at et representantforslag helt eller delvis bør imøtekommes og at saken egner seg for avgjørelse i Stortinget uten nærmere utredning, bør statsråden gis anledning til å uttale seg om forslaget før realitetsinnstilling avgis. For øvrig kan en tredjedel av komiteens medlemmer kreve at

det sendes brev til en statsråd med anmodning om statsrådets uttalelse om et representantforslag.

Hvis komiteen mener at Stortinget av formelle grunner ikke bør ta forslaget til realitetsbehandling, gis innstilling om at forslaget avvises. Er det behov for ytterligere utredning før det tas realitetsstandpunkt, kan komiteen gi innstilling om at forslaget oversendes regjeringen til utredning og uttalelse. I alle andre tilfeller gis det innstilling om at representantforslaget vedlegges protokollen, eventuelt i tillegg til andre forslag.»

2.11 Generell plikt for komiteene til å avgi innstilling i alle saker

I gjeldende § 29 første punktum er det fastsatt at komiteen skal gi innstilling til Stortinget om *representantforslag* som komiteen får til behandling. Komiteene vil imidlertid ha plikt til å gi innstilling til Stortinget om alle saker de får til behandling fra Stortinget. Dette bør derfor fastsettes som en *generell* plikt.

I gjeldende § 30 første ledd første punktum heter det at komiteene skal «gi Stortinget skriftlig innstilling». Etter arbeidsgruppens vurdering bør det her presiseres at dette gjelder for *alle saker* som komiteen får til behandling. Nye § 31 første ledd første punktum kan i så fall formuleres slik:

«Komiteene skal gi Stortinget skriftlig innstilling i alle saker de får til behandling.»

I gjeldende § 15 sjette ledd (nye femte ledd) er det fastsatt at *kontroll- og konstitusjonskomiteen* skal avgi innstilling i alle saker den «tar opp til behandling». Etter arbeidsgruppens vurdering bør denne særlige regelen opprettholdes slik den er.

2.12 Opphevelse av bestemmelsen om pause i Stortingets forhandlinger

Etter gjeldende § 33 første ledd annet punktum kan presidentskapet beslutte at det i et stortingsmøte som varer utover kvelden skal være en pause mellom kl. 16.00 og kl. 18.00. Regelen ble vedtatt 10. februar 2011 (jf. Innst. 199 S (2010–2011) fra Stortingets presidentskap), og innebærer at det i utgangspunktet ikke er møt pause. Dette er en speilvendning av praksis fra før 2011, da det i utgangspunktet var møt pause mellom kl. 16.00 og 18.00, med mindre presidentskapet besluttet noe annet. Etter den nevnte endringen har det bare vært møt pauser under et fåtall møter i hver

sesjon. Etter arbeidsgruppens mening kan det derfor være grunn til å oppheve regelen om møtepauser mellom kl. 16.00 og 18.00 som en fast ordning.

Etter arbeidsgruppens mening er det imidlertid hensiktsmessig med en viss fleksibilitet i reglene om møteavviklingen. Selv om det ikke er stort behov for pause mellom kl. 16.00 og 18.00, kan det være hensiktsmessig med en generell adgang for presidentskapet til å beslutte at det skal holdes pause i et stortingsmøte. Det er for eksempel langvarig praksis for at Stortinget i forbindelse med utdelingen av Nobels fredspris og under den årlige julelunsjen vedtar at Stortingets møte skal avbrytes for en viss tid og settes igjen senere samme dag. Etter arbeidsgruppens mening vil det være hensiktsmessig om presidentskapet gis kompetanse til å beslutte at det skal holdes slike møtepauser.

Arbeidsgruppen mener på denne bakgrunn at det ikke lenger er behov for en regel om at det kan besluttes å holde møtepause innenfor bestemte tidspunkter. Men for å legge til rette for fleksibilitet i møteavviklingen, og mulighet til å legge inn en pause i stortingsmøtet når det er behov for det, foreslår arbeidsgruppen at presidentskapet gis hjemmel til å fastsette møtepause i konkrete tilfeller. Dette kan gjøres ved å endre nye § 34 første ledd annet punktum slik:

«Presidentskapet kan beslutte at møtet etter vanlig kunngjøring skal *avsluttes og settes på nytt samme dag.*»

2.13 Mulighet for avvisning av enkeltforslag som er behandlet tidligere

I dag er det ingen mulighet til å avvise *enkeltforslag* for eksempel i et representantforslag, selv om forslaget har blitt behandlet og avgjort tidligere i sesjonen. Regelen i gjeldende § 37 femte ledd om at en sak som er endelig avgjort ikke kan bringes frem igjen i samme stortingssesjon, gjelder hele *saken*. Konsekvensen av dette er at enten må hele dokumentet avvises eller hele dokumentet behandles.

Etter arbeidsgruppens syn er dette lite hensiktsmessig. Mange representantforslag er omfattende og inneholder en rekke enkeltforslag. Det hender relativt ofte at ett eller flere av disse forslagene er behandlet tidligere i sesjonen, for eksempel i forbindelse med statsbudsjettet. Dersom det blir en utstrakt praksis å

inkludere tidligere behandlede forslag i omfattende representantforslag, ville det undergrave hensikten med avvisningsregelen i gjeldende § 37 femte ledd, som er å unngå at Stortinget blir tvunget til å ta stilling til samme spørsmål flere ganger i samme sesjon.

Arbeidsgruppen mener derfor at avvisningsregelen i gjeldende § 37 femte ledd bør gjelde for *forslag*, og ikke bare for hele saker. Nye § 38 femte ledd kan dermed formuleres slik:

«Når *et forslag* er endelig avgjort, må *forslaget* ikke bringes frem igjen eller tas opp på nytt i samme stortingssesjon. Er det påtrengende nødvendig, eller fremmer regjeringen proposisjon eller melding innenfor samme saksområde for Stortinget, kan Stortinget likevel fatte vedtak om at *et forslag* tas opp til ny behandling, forutsatt at *det* igjen blir komitébehandlet.»

Et mindretall i arbeidsgruppen, medlemmet Kielland Asmyhr, stiller seg i hovedsak bak forslaget ovenfor, men mener at begrensningen i adgangen til å ta opp forslag på nytt ikke bør gjelde for forslag fremmet i forbindelse med behandlingen av statsbudsjettet. I forbindelse med statsbudsjettet fremmes det som regel en rekke forslag. Dette bør ikke være til hinder for at forslagene kan tas opp til en bredere og grundigere behandling på et senere tidspunkt i sesjonen. Dette medlemmet vil derfor foreslå følgende tillegg til nye § 38 femte ledd, som et nytt tredje punktum i bestemmelsen:

«*Forslag fremmet i forbindelse med behandlingen av statsbudsjettet kan tas opp igjen senere i samme stortingssesjon.*»

2.14 Ny bestemmelse om behandling av utsettelsesforslag

Stortingets forretningsorden inneholder ingen regler om behandling av forslag om *utsettelse* av en sak. Det er flere spørsmål om den videre fremgangsmåten som kan oppstå når det fremmes et slikt forslag. Etter arbeidsgruppens vurdering er det hensiktsmessig om det tas stilling til disse på generelt grunnlag, ved at det tas inn regler om behandling av utsettelsesforslag i forretningsordenen.

Dersom en debatt av praktiske årsaker ikke kan gjennomføres som planlagt, for eksempel fordi den ansvarlige statsråden, eller representanten som har fremmet en interpellasjon eller et forslag, ikke har møtt, kan det være aktuelt å fremme forslag om at *behandlingen av saken utsettes til et senere stortingsmøte*. Det kan også tenkes at det oppstår slike omstendigheter etter at debatten om en sak har startet, for eksempel hvis den ansvarlige statsråden på grunn av særlige begivenheter blir nødt til å forlate forhandlingene. Det kan videre tenkes at det under debatten om saken fremkommer opplysninger som det kan være grunn til å få en grundigere vurdering av. I så fall kan det være aktuelt å foreslå at *saken sendes tilbake til komiteen* for videre forberedende behandling.

Forslag om at saken – eventuelt den gjenstående behandlingen av den – utsettes til et senere stortingsmøte, bør tas opp til behandling og votering straks, slik at spørsmålet blir avgjort før behandlingen starter eller fortsetter. Det er dessuten en viss fare for at vedtak om utsettelse av en sak til et senere stortingsmøte kan brukes til å trenere Stortingets behandling av saken. Det bør derfor settes en *frist* for når Stortinget må ta den utsatte saken til behandling. Etter arbeidsgruppens vurdering bør det kreves at saken må settes opp igjen til behandling innen utgangen av *samme stortingssesjon*. Dersom saken sendes tilbake til en komité, vil det være opp til komiteen å fremme ny innstilling om saken til Stortinget. Det er derfor ikke hensiktsmessig å oppstille noen liknende frist i slike tilfeller.

Etter arbeidsgruppens vurdering bør regler om behandlingen av utsettelsesforslag tas inn i en egen paragraf, som plasseres etter gjeldende § 39 (nye § 40) om forslag fremsatt under behandlingen av en sak. Ut fra det som er sagt ovenfor kan den nye bestemmelsen formuleres slik:

«§ 41 *Behandling av forslag om å utsette saken eller sende den tilbake til komité*

Før debatten om en sak er avsluttet kan det fremsettes forslag om at saken sendes tilbake til komiteen eller at Stortingets videre behandling av saken utsettes til et senere møte i samme stortingssesjon. Forslag om utsettelse av saken til et senere stortingsmøte må tas opp til behandling og votering straks.»

Ettersom det her foreslås en ny paragraf (i tillegg til nye § 26, se punkt 2.6 ovenfor), blir nummereringen av alle etterfølgende paragrafer forskjøvet med to numre (§§ 40 følgende blir nye §§ 42 følgende).

2.15 Endring av reglene om finanskomiteens behandling av statsbudsjettet mv.

I gjeldende § 41 fjerde ledd heter det at finanskomiteen «samtidig» med avgivelse av innstilling om nasjonalbudsjettet og statsbudsjettet (finansinnstillingen, Innst. 2 S), skal avgi «innstilling vedrørende skatter og avgifter og rammetilskudd til kommuner og fylkeskommuner» (Innst. 3 S). I praksis har også Innst. 4 L om lovsaker om skatter, avgifter og toll blitt avgitt samtidig med Innst. 3 S.

Dette innebærer at finanskomiteen på den korte tiden som er til rådighet må arbeide parallelt med flere omfattende innstillinger. Dette er lite hensiktsmessig, både av hensyn til arbeidsbyrden i komiteen og faren for at det oppstår feil i budsjett- eller lovvedtakene. Dessuten er Innst. 3 S og Innst. 4 L faginnstillinger fra finanskomiteen, mens finansinnstillingen inneholder forslag til overordnede rammevedtak for alle områder. Etter arbeidsgruppens vurdering er det neppe noe i veien for at Innst. 3 S og Innst. 4 L avgis noe senere enn finansinnstillingen. Arbeidsgruppen foreslår derfor at det åpnes for at finanskomiteens faginnstillinger i forbindelse med budsjettet kan avgis etter finansinnstillingen. Dette vil innebære at finansinnstillingen og Innst. 3 S om skatter og avgifter kan – men ikke nødvendigvis må – behandles på forskjellige tidspunkter i Stortinget.

Etter arbeidsgruppens mening bør dessuten ordene «rammetilskudd til kommuner og fylkeskommuner» tas ut av denne bestemmelsen, ettersom det foreslås at kommunal- og forvaltningskomiteen skal behandle rammetilskuddene til kommunene og fylkeskommunene i forbindelse med behandlingen av statsbudsjettet, se punkt 2.2. Dette vil innebære at Stortinget vil treffe det endelige vedtaket om rammetilskudd til kommunesektoren et par uker senere enn med dagens ordning. Arbeidsgruppen har vurdert om en slik «forsinkelse» vil kunne få utilsiktede konsekvenser for kommunenes og fylkeskommunenes budsjettarbeid, men har kommet til at dette neppe vil være tilfelle. Det overordnede *rammevedtaket* for rammeområdet «Rammetilskudd mv. til kommunesektoren» vil fortsatt bli truffet ved

behandlingen av finansinnstillingen, og dette vil etter arbeidsgruppens vurdering gi kommunene og fylkeskommunene et tilstrekkelig grunnlag for arbeidet med deres budsjetter.

Uten presiseringen av at innstillingen om skatter og avgifter skal avgis «samtidig» med finansinnstillingen, vil bestemmelsen i gjeldende § 41 fjerde ledd strengt tatt bli overflødig. Det følger av forslaget til revidert § 14 nr. 4 at finanskomiteen skal behandle saker om «skatter, avgifter og toll», og det trenger ikke gjentas her. Arbeidsgruppen foreslår derfor at gjeldende § 41 fjerde ledd strykes. Gjeldende § 41 femte til niende ledd blir i så fall nye § 43 fjerde til åttende ledd. Henvisningen i gjeldende § 41 femte ledd (nye § 43 fjerde ledd) bør da også endres slik:

«Stortinget skal behandle *innstillingen nevnt i tredje ledd* innen en uke etter avgivelse. Stortingets rammevedtak er bindende for den etterfølgende budsjettbehandlingen samme år.»

2.16 Utvidet adgang for komiteene til å ta opp saker eller aktuelle tema til bred debatt – Stortinget som aktuell debattarena

Arbeidsgruppen ser det som svært viktig at Stortinget består som landets fremste debattarena, og har vurdert flere tiltak for å sikre og styrke mulighetene for å ta opp dagsaktuelle tema til debatt i Stortinget.

Gjeldende § 49 tredje ledd fastsetter som hovedregel at «Ingen taler må ha ordet mer enn to ganger under debatten om en sak». Det er anledning til å gjøre unntak fra dette, blant annet kan presidenten «tillate at en taler fra hver partigruppe får ordet mer enn to ganger», og Stortinget kan «vedta å gjøre unntak fra hovedregelen». Det er imidlertid bare unntaksvis at det blir gjort slike unntak.

Arbeidsgruppen mener at det bør være anledning for komiteene til å ta opp enkelte saker eller tema til en bredere debatt, der lederne for partifraksjonene i komiteen får adgang til et ubegrenset antall innlegg. Dette vil kunne stimulere til en bred debatt om særlig viktige eller aktuelle tema, noe som kan bidra til at Stortinget blir en enda mer relevant arena for toneangivende politiske debatter.

Arbeidsgruppen vil foreslå at den enkelte komité skal kunne ta initiativ til et slikt debattopplegg inntil to ganger per stortingssesjon. Det foreslås også at det skal kunne tas initiativ til slik debatt ikke bare for saker som komiteen har fått til behandling, men at komiteene også skal kunne initiere debatter om viktige generelle eller prinsipielle tema som faller innenfor komiteens ansvarsområde. For eksempel slik at helse- og omsorgskomiteen skal kunne initiere en fri debatt om tema innen helsepolitikken, eller transport- og kommunikasjonskomiteen om prioriteringer innen samferdselspolitikken.

En regel om at komiteene kan ta initiativ til debatter om tema utenom saker de har fått til behandling fra Stortinget, kan tas inn i § 22 syvende ledd, som et nytt annet punktum. Arbeidsgruppen foreslår at dette formuleres slik:

«Komiteene kan likevel inntil to ganger i hver stortingssesjon ta initiativ til en debatt i Stortinget utenom konkrete saker komiteen har fått til behandling, om tema som faller innenfor komiteens ansvarsområde.»

Forslaget krever også at det tas inn en særregel om taletiden i slike debatter i nye § 51 tredje ledd (gjeldende § 49 tredje ledd), som ny bokstav d, som arbeidsgruppen foreslår å formulere slik:

«d) Hver komité kan inntil to ganger per stortingssesjon kreve at det i en debatt om en sak fra komiteen eller om et tema som faller innenfor komiteens ansvarsområde, jf. § 22 syvende ledd annet punktum, gis adgang for lederne av partifraksjonene i komiteen til et ubegrenset antall innlegg.»

Gjeldende § 49 tredje ledd bokstav d blir i så fall nye § 51 tredje ledd bokstav e.

Et mindretall i arbeidsgruppen, medlemmet Kielland Asmyhr, mener det er en forutsetning for at Stortinget skal bestå som landets fremste debattarena at Stortinget klarer å bringe den aktuelle samfunnsdebatt inn i plenum og komiteene. Dette medlem ser at på grunn av nye samfunnstrekk er det ikke lenger like enkelt for Stortinget å være førende i den politiske debatten og til enhver tid ha en dagsorden som oppfattes som dagsaktuell av omverdenen. Av hensyn til Stortingets verdighet, dets struktur og

arbeidsordning vil det ta tid å få saker opp til debatt i Stortinget. I de senere år har det skjedd en enorm teknisk utvikling som har gitt plass for svært mange andre debattarenaer hvor samfunnsengasjerte kan delta med sine synspunkter. Sosiale medier som blogger, Twitter, Facebook og nettmedienes kontinuerlige nyhetsoppdatering gjør at Stortingets medlemmer i stor grad må ha fokuset rettet mot disse arenaene. Når et tema kommer opp til debatt i Stortinget er det ikke lenger like aktuelt og kan være utdebattert i samfunnet. Stortinget må ta denne utfordringen på alvor og tilpasse sin arbeidsform slik at man kan føre den til enhver tid aktuelle samfunnsdebatt i Stortingssalen og ikke bli ansett for å ikke føre en aktuell debatt. Dette blir særdeles viktig for at spesielt unge skal finne Stortinget som et interessant sted å delta.

2.17 Oppmykning av reglene om avvisning av interpellasjoner

Etter gjeldende § 66 første ledd tredje punktum bør stortingspresidenten normalt avvise interpellasjoner om blant annet: «b) saker som er under behandling i komiteene, c) saker som det er gitt innstilling om, men som ennå ikke er behandlet av Stortinget». Noen representantforslag inneholder en rekke enkeltforslag som dekker et bredt spekter av temaer. Også andre typer saker kan ta opp mange ulike spørsmål. Etter arbeidsgruppens vurdering er det uheldig om slike «vidtfavnende» saker er til hinder for en senere interpellasjon om ett av temaene som berøres i saken.

Arbeidsgruppens flertall, medlemmene Høybråten, Torve, Helleland, Hagen, Meltveit Kleppa, Syversen og Tenden, mener derfor at de to nevnte avvisningsgrunnene i gjeldende § 66 bør mykes opp, slik at presidenten ikke må avvise interpellasjoner som gjelder enkeltforslag som tidligere er tatt opp i en omfattende sak. Arbeidsgruppen foreslår at dette gjøres ved å ta inn en tilføyelse etter punkttopstillingen i nye § 68 første ledd tredje punktum, som et nytt fjerde punktum, som formuleres slik:

«Det gir ikke grunn til avvisning etter bokstav b eller c at interpellasjonen gjelder noe som er tatt opp i enkeltforslag i en mer omfattende sak.»

Et mindretall i gruppen, medlemmet Kielland Asmyhr, mener at det ikke bør være noen begrensninger i adgangen til å fremme interpellasjoner. Det bør være opp til interpellanten selv, eventuelt etter avklaring i partigruppene, å avgjøre aktualiteten i spørsmålet og problemstillingene som tas opp i interpellasjonen. Etter dette medlemmets mening bør derfor avvisningsgrunnene i gjeldende § 66 første ledd annet punktum bokstav b, c og d oppheves. I så fall kan resten av gjeldende § 66 første ledd tredje punktum slås sammen med bestemmelsens annet ledd (i nye § 68).

2.18 To spørsmål til skriftlig besvarelse i uken, uavhengig av spørretimespørsmål

Ordningen med spørsmål til skriftlig besvarelse har utviklet seg til å bli et svært viktig arbeidsredskap for representantene. Gjennom slike spørsmål kan de relativt raskt få innhentet informasjon fra regjeringen og få satt et spørsmål på den politiske dagsorden. Det kan synes som denne ordningen har gått på bekostning av den ordinære spørretimen. Noe av grunnen til dette kan være at representantene «mister» muligheten til å stille ett spørsmål til skriftlig besvarelse hvis de innleverer spørsmål til den ordinære spørretimen, jf. regelen i gjeldende § 68 tredje ledd om at det bare kan stilles til sammen to spørsmål til skriftlig besvarelse og spørsmål i spørretimen per kalenderuke.

Arbeidsgruppen ser dette som uheldig. Som et bidrag til å revitalisere den ordinære spørretimen, mener arbeidsgruppen at representantene bør kunne stille to spørsmål til skriftlig besvarelse per uke selv om de også innleverer spørsmål til den ordinære spørretimen. Ettersom det er begrenset hvor mange spørsmål til spørretimen den enkelte vil kunne stille i løpet av et år, vil dette neppe innebære noen særlig økning av det totale antallet spørsmål til skriftlig besvarelse. Nye § 70 tredje ledd første punktum kan i så fall formuleres slik:

«I løpet av én kalenderuke kan en representant *stille inntil to spørsmål til skriftlig besvarelse.*»

2.19 Kortere frist for å innlevere spørsmål til ordinær spørretime

Etter gjeldende § 71 annet ledd må spørsmål til den ordinære spørretimen innleveres «senest kl. 14.00 siste torsdag før spørretimen», det vil si seks dager før spørretimen avholdes. Arbeidsgruppens *flertall* mener at denne fristen er hensiktsmessig, særlig for at statsrådene skal ha mulighet til å forberede seg og kunne gi presise og utfyllende svar på spørsmål i den ordinære spørretimen. *Flertallet* ser derfor ikke grunn til å forkorte denne fristen.

Et *mindretall i arbeidsgruppen, medlemmet Kielland Asmyhr*, mener at en kortere frist vil gjøre det mulig å stille mer dagsaktuelle spørsmål enn i dag. Den ordinære spørretimen kan dermed få en større aktualitet og interesse. Etter *dette medlems* mening bør fristen for innlevering av spørretimespørsmål være senest kl. 12.00 siste mandag før spørretimen. Nye § 73 annet ledd fjerde og femte punktum kan i så fall endres slik:

«Spørsmål til en spørretime må innleveres senest kl. 12.00 siste mandag før spørretimen. Faller en mandag på en høytidsdag, er innleveringsfristen kl. 14.00 siste foregående hverdag.»

2.20 Øvrige forslag til mindre endringer

Under arbeidet med revisjonen av forretningsordenen har arbeidsgruppen oppdaget behov for noen mindre tekniske justeringer av noen bestemmelser i forretningsordenen. Arbeidsgruppen foreslår følgende endringer:

- Ordet «referatsaker» i gjeldende § 32 annet ledd fjerde punktum endres til «saker som skal refereres» (i nye § 33).
- Ordet «kart» i gjeldende § 38 annet ledd bokstav c erstattes med «dagsordenen» (i nye § 39).
- Betegnelsen «Reglement om register for representantenes verv og økonomiske interesser» i gjeldende § 74 endres til «reglement om register for stortingsrepresentantenes verv og økonomiske interesser» (i nye § 76), som er den offisielle betegnelsen på reglementet.

3. Øvrige endringer som arbeidsgruppen har vurdert, men ikke vil fremme forslag om

I dette kapitlet beskrives enkelte mulige reformer og tilføyelser i forretningsordenen som arbeidsgruppen har drøftet, men som en enstemmig arbeidsgruppe ikke har funnet å ville fremsette forslag om. Arbeidsgruppen vil likevel redegjøre kort for enkelte problemstillinger knyttet til disse punktene, for å gi presidentskapet et grunnlag for selv å vurdere om temaene bør utredes videre.

3.1 Plikt for statsministeren til å møte i spørretimen minst én gang i måneden

I representantforslag 84 S (2011–2012) er det foreslått å ta inn følgende regel i gjeldende § 70 første ledd nytt tredje punktum:

«Statsministeren skal, med mindre særlige hensyn tilsier noe annet, møte i den muntlige spørretimen minst én gang per måned.»

I arbeidsgruppens mandat har presidentskapet særskilt bedt om at arbeidsgruppen vurderer dette forslaget.

Arbeidsgruppen er enig i at statsministeren så vidt mulig bør møte i spørretimen en gang i måneden. Dette er også praksis i dag. Med noen få unntak har statsministeren de senere årene i gjennomsnitt møtt minst så hyppig som én gang i måneden. Det synes også å være unison enighet både fra regjeringen og Stortingets side, og fra posisjons- og opposisjonspartiene, om at dette er en god ordning. Den bør likevel kunne praktiseres med en viss grad av fleksibilitet. Etter arbeidsgruppens mening er det derfor ikke nødvendig å regulere dette i forretningsordenen.

3.2 Regler om skriftlige spørsmål fra komiteene

Komiteenes adgang til å stille spørsmål til en statsråd for å belyse bestemte saker som komiteen har til behandling, er etablert gjennom langvarig praksis. Både i Stortinget og i regjeringen legges det til grunn både prinsipielt og i praksis at komiteene har en slik rett. Dette har imidlertid bare indirekte kommet til uttrykk i fo.

§ 24, der *saksordfører* er gitt rett til, innen en uke før avgivelse av innstilling om saken, å «kreve at komiteen stiller bestemte skriftlige spørsmål til vedkommende regjeringsmedlem om en sak som er under behandling i komiteen». Ellers er utgangspunktet at det er opp til *komiteen* som sådan å bestemme om slike spørsmål skal stilles.

Arbeidsgruppen har vurdert om det bør tas inn en regel i forretningsordenen som utvetydig slår fast at komiteene kan stille spørsmål og rette anmodninger om ytterligere opplysninger til statsrådene om saker som komiteen har til behandling. Dette ville gi et klarere rettslig grunnlag for denne spørsmålsordningen. Det viktigste elementet i en slik bestemmelse vil være å slå fast at komiteene kan sende brev til en statsråd med spørsmål om en sak som komiteen har til behandling.

Et spørsmål er hvilke konsekvenser statsrådenes svar på slike brev har for deres opplysningsplikt overfor Stortinget. For at svar fra statsråden direkte til komiteene skal kunne brukes til å oppfylle opplysningsplikten etter Grunnloven § 82, må det antakelig kreves at også *Stortinget* informeres. For andre typer spørsmål er dette løst ved at spørsmål og svar trykkes i stortingsforhandlingene (se for eksempel gjeldende § 68 fjerde ledd siste punktum om spørsmål til skriftlig besvarelse). Dette er ikke aktuelt for skriftlige spørsmål fra komiteene. En mulighet kunne vært en bestemmelse om at komiteen bør sørge for å trykke spørsmål og svar som Stortinget bør være orientert om, som vedlegg til innstillingen. Etter arbeidsgruppens mening ville imidlertid en slik plikt for komiteen til å vurdere hvilke opplysninger fra statsråden som bør videreformidles til Stortinget, skape uklarhet om regjeringens opplysningsplikt overfor Stortinget. Det er *statsråden* som må sørge for at Stortinget blir informert om nødvendige opplysninger. Komiteen kan etter eget skjønn bidra til slik opplysning, men det bør etter arbeidsgruppens vurdering ikke fastsettes noen *plikt* for komiteen til det. Etter arbeidsgruppens vurdering vil imidlertid ikke statsrådens opplysningsplikt overfor Stortinget etter Grunnloven § 82 berøres av en bestemmelse som generelt slår fast at komiteene kan stille skriftlige spørsmål til statsrådene.

Arbeidsgruppen har etter en samlet vurdering kommet til at dagens praksis med at komiteene selv håndterer spørsmål til statsrådene i forbindelse med saker de har til

behandling, fungerer tilfredsstillende, og vil derfor ikke fremme forslag om en ny bestemmelse om skriftlige spørsmål fra komiteene.

3.3 Behandlingen av spørsmål om representanters habilitet

Det er bare helt unntaksvis at en stortingsrepresentant vil være inhabil til å delta i behandlingen av en sak. Etter gjeldende praksis vil dette være tilfelle ved behandlingen av representantens egen *fullmakt* etter et stortingsvalg og ved behandlingen av spørsmål om *konstitusjonelt ansvar* for representanten. Dette er situasjoner som oppstår svært sjelden. Men også i andre tilfeller kan det tenkes at en representant vil be om å bli *fritatt* fra å delta i behandlingen av en sak fordi representanten har en særlig sterk personlig interesse i saken. Et eksempel kan være at representanten har betydelige økonomiske interesser i et selskap som staten vurderer å kjøpe seg opp i, og Stortinget får en sak om dette til behandling.

Etter arbeidsgruppens vurdering er det ikke ønskelig å ta detaljerte inhabilitetsregler inn i forretningsordenen. En beskrivelse i en veileder eller liknende om gjeldende praksis vedrørende dette vil kunne være tilstrekkelig. Men det kan være grunn til å vurdere om det bør tas inn en regel om *behandlingen* av spørsmål om en representants habilitet. En slik regel kan eventuelt plasseres i kapittel 11, etter bestemmelsen om registeret over verv og økonomiske interesser, og formuleres for eksempel slik:

«§ 76 a *Håndtering av spørsmål om representantenes habilitet*

En representant kan ta spørsmål om sin habilitet til å behandle bestemte saker opp med presidentskapet, som kan gi en anbefaling om den videre fremgangsmåten.»

Det er neppe nødvendig å regulere hva som skal skje når en representant anser seg inhabil eller av personlige grunner blir fritatt fra å delta i behandlingen av en sak. Det mest praktiske er at representantens fravær ordnes ved utbyting. Hvis dette ikke er mulig, kan det være aktuelt med permisjon og innkalling av vara. Permisjonsregelen i § 5 er generelt utformet, og vil dekke eventuelle permisjoner innvilget på grunn av inhabilitet og liknende. Det vil derfor være tilstrekkelig å omtale denne muligheten i en veileder eller liknende.

3.4 Alternative sanksjonsformer ved brudd på stortingsrepresentantenes plikter

3.4.1 Innledning

De fleste brudd på representantenes plikter fastsatt i Grunnloven eller forretningsordenen kan bare sanksjoneres ved riksrettssak. Dette vil meget sjelden være aktuelt, noe som innebærer at brudd på representantenes plikter fastsatt i forretningsordenen *i praksis* ikke vil få konsekvenser i form av formelle sanksjoner.

Arbeidsgruppen vil ikke gå inn for at det fastsettes regler i forretningsordenen om sanksjoner ved brudd på plikter fastsatt i forretningsordenen eller andre steder. Etter arbeidsgruppens mening er det ikke behov for slike regler. Det finnes allerede formelle sanksjoner i form av riksrett og alminnelige strafferettslige reaksjoner. Det finnes også uformelle måter å påtale uønsket adferd på, for eksempel at presidentskapet eller stortingspresidenten henvender seg skriftlig eller muntlig til den enkelte representant og påpeker at visse typer adferd bryter med skrevne eller uskrevne regler. Også lederne av partigruppene har mulighet til å påpeke og stramme inn uønsket adferd. I praksis vil det også være en viktig form for «sanksjon» overfor en stortingsrepresentant som ikke overholder formelle eller uformelle regler, at vedkommende ikke får velgernes fornyede tillit ved neste valg.

Arbeidsgruppen har likevel, på oppfordring fra Stortingets presidentskap, vurdert enkelte problemstillinger knyttet til eventuelle regler i forretningsordenen om konsekvenser av brudd på pliktregler fastsatt der.

3.4.2 Gjeldende regler

Mange regler i forretningsordenen må anses å innebære «konstitusjonelle plikter» for representantene, for eksempel reglene om taushetsplikt i gjeldende § 73, plikten til å møte komiteene (§ 20), forbudet mot å gjengi uttalelser fra andre komitémedlemmer i et lukket komitémøte (§ 25), forbudet mot å offentliggjøre innstillinger før de er avgitt (§ 30) og plikten til å registrere sine verv og økonomiske interesser (§ 74). Brudd på disse pliktene kan i prinsippet forfølges ved *riksrett*, jf. at ansvarlighetsloven § 12 setter straff for stortingsrepresentanter som «ikke retter sig efter Stortingets forretningsorden». Men i praksis er riksrett lite aktuelt. Det har ikke

vært avholdt riksrettssak siden 1926, og spørsmål om å åpne riksrettssak kommer svært sjelden til votering i Stortinget.

I gjeldende fo. § 56 er det fastsatt at en representant som «setter seg ut over reglene i forretningsordenen» kan gis en advarsel, som gjentas om nødvendig. Hvis representanten likevel ikke retter seg etter forretningsordenen, kan vedkommende vises bort fra forhandlingene for resten av dagen. Dette er den eneste bestemmelsen i forretningsordenen om sanksjoner for brudd på forretningsordenens regler.

Bestemmelsen er først og fremst ment som et sanksjonsmiddel mot regelbrudd begått *under forhandlingene*, som presidenten kan påtale der og da. Det gir liten mening å vise noen bort fra forhandlingene for en dag hvis de har begått regelbrudd i andre sammenhenger. Bestemmelsen er derfor lite anvendelig ved brudd på pliktregler utenom forhandlinger i Stortinget, for eksempel taushetspliktregler, plikten til å registrere sine økonomiske interesser mv.

Det er neppe noe til hinder for mer *uformelle former for sanksjoner* eller uttrykk for kritikk, for eksempel at Stortinget i vedtaks form gir uttrykk for kritikk mot en representant, men i praksis er nok det lite aktuelt. Det kan være mer aktuelt at den sittende presidenten muntlig gir uttrykk for kritikk mot en representant, eventuelt etter å ha konferert med partigruppene. Etersom forhandlingene blir nedtegnet i stortingsforhandlingene, vil dette kunne oppfattes som en alvorlig form for sanksjon for den det gjelder. Det er neppe nødvendig med særskilt hjemmel i forretningsordenen eller liknende for å vedta eller uformelt gi uttrykk for kritikk. Det kan likevel være hensiktsmessig å nedfelle regler om det i forretningsordenen. Andre former for sanksjoner, for eksempel utestengelse fra Stortinget eller komiteene, er det neppe anledning til å vedta uten klar hjemmel i forretningsordenen eller i lov.

3.4.3 Regler om sanksjoner i noen andre parlamenter

Europaparlamentet har regler om sanksjoner for alle slags regelbrudd, først og fremst forstyrrelser av forhandlingene i departementet og brudd på reglene i parlamentets «Adfærdskodeks» (Code of Conduct), men også ved andre brudd på for eksempel taushetspliktregler og generelle prinsipper om at parlamentsmedlemmene

skal «respekttere Parlamentets værdighed . . . , ikke vanskeliggøre en korrekt afvikling af Parlamentets arbejde eller forstyrre roen i Parlamentets bygninger».

I Europaparlamentets forretningsorden artikkel 153 er det fastsatt følgende sanksjonsformer:

«Den pålagte sanktion kan omfatte en eller flere af følgende forholdsregler:

- a) irettesættelse
- b) fratagelse af retten til dagpenge i to til ti dage
- c) midlertidig, hel eller delvis udelukkelse fra deltagelse i Parlamentets aktiviteter i en periode på to til ti fortløbende mødedage i Parlamentet eller i et af dets organer, udvalg eller delegationer, uden at det berører stemmeretten på plenarmødet, men på betingelse af, at adfærdsreglerne nøje overholdes
- d) forelæggelse for Formandskonferencen . . . af et forslag om udelukkelse eller fratagelse af et eller flere hverv, som medlemmet varetager i Parlamentet.»

I *Sverige* kan riksdagsmedlemmer bli *fradømt* sitt verv av en domstol, hvis medlemmet på grunn av alvorlige kriminelle handlinger viser seg som åpenbart uskikket til å ivareta vervet. Det er ikke gitt regler om sanksjoner i andre tilfeller.

I *Finland* kan Riksdagen med to tredjedels flertall vedta at et parlamentsmedlem skal fratras sitt verv dersom vedkommende gjentatte ganger ikke ivaretar fundamentale plikter som representant. Representanter kan også bli fratatt taleretten i en debatt, og ved gjentatte overtredelser kan representanten bortvises for inntil 14 dager. Det siste er først og fremst aktuelt ved regelbrudd under forhandlingene.

I det *britiske underhuset* er det detaljerte regler, både skrevne og uskrevne, om opptreden både i og utenfor forhandlingene, og en rekke sanksjonsformer ved forskjellige regelbrudd. «The Speaker» kan be et medlem om å avbryte et innlegg og sette seg, eller be om at medlemmet forlater parlamentet for resten av dagen. Hvis medlemmet ikke retter seg etter dette, kan parlamentet vedta å suspendere vedkommende, i fem dager første gang, 20 dager ved annen gangs overtredelse og deretter eventuelt for resten av parlamentssesjonen. Parlamentet kan også permanent utvise (expel) et medlem dersom vedkommende har blitt dømt for alvorlige straffbare forhold som korrupsjon, bedrageri eller mened.

I *Kongressen i USA* er det (både i Senatet og i Representantenes hus) regler både om opptreden (Ethics Rules/Code of Conduct) og om sanksjoner ved brudd på reglene. I USAs grunnlov artikkel 1, seksjon 5, er det fastsatt at begge kamre kan «punish its Members for disorderly Behavior, and, with the Concurrence of two-thirds, expel a Member». I tillegg til permanent utvisning, som skjer svært sjelden, har begge kamre utviklet formell kritikk (censure) som en sanksjonsform. Dette vedtas med vanlig flertall, og vedkommende må da stå på gulvet i kammeret mens kritikken leses opp og utestenges normalt fra alle komiteer (men ikke fra plenumsforsamlingen). Representantenes hus opererer i tillegg med «reprimande» som en mindre alvorlig form for kritikk. Disse sanksjonene kan være aktuelle ved alle slags handlinger som «bring the Senate / House of Representatives into dishonor and disrepute». De siste ti årene har ingen senatorer blitt sanksjonert, mens én representant har blitt permanent utvist, én «censured» og to «reprimanded», i hovedsak som følge av at de er dømt for alvorlige straffbare forhold.

3.4.4 Enkelte rettslige spørsmål knyttet til eventuelle nye sanksjonsformer

Det å ilegge sanksjoner krever klar hjemmel, i lov eller annet relevant rettsgrunnlag (det følger av legalitetsprinsippet). Visse former for inngripende sanksjoner, for eksempel trekk i godtgjørelse eller utestengelse fra Stortinget i lengre perioder, krever antakelig *hjemmel i lov*. Utestengelse fra Stortinget krever antakelig forankring i *Grunnloven*, ettersom dette vil bryte med representantenes rett og plikt til å møte i Stortinget og utøve sitt verv (jf. Grunnloven § 71). Også trekk i godtgjørelse krever lovhjemmel (og vil i så fall være mest naturlig å fastsette i stortingsgodtgjørelsesloven).

Mindre inngripende sanksjoner for brudd på plikter fastsatt i forretningsordenen kan fastsettes i forretningsordenen. For eksempel er det antakelig tilstrekkelig med hjemmel i forretningsordenen for å utestenge noen fra komiteene, for å utvise noen fra stortingsforhandlingene i korte perioder (jf. gjeldende § 56 omtalt ovenfor) og for ulike former for kritikk og reprimander.

Som nevnt er det neppe påkrevet med hjemmel i forretningsordenen for at Stortinget eller den sittende presidenten skal kunne gi uttrykk for kritikk mot en

representant. Det kan likevel vurderes å nedfelle dette i skriftlige regler dersom slik kritikk skal innføres som en formell form for reaksjon på regelbrudd, særlig av hensyn til forutberegnelighet for den enkelte og likeartet praksis i slike saker.

Vedtak om å sanksjonere noen kan få alvorlige konsekvenser for den det gjelder. Det stiller krav til at vedtaket bygger på et *riktig faktum* og en *prosess* som ivaretar rettssikkerheten til vedkommende. Dersom det skal vedtas sanksjonsregler, bør det derfor også fastsettes regler om *behandlingen* av saker om mulige regelbrudd som kan lede til sanksjoner. Spørsmål som bør adresseres er hvem som skal utrede faktum i slike saker (for eksempel Stortingets ansvarskommisjon, ad hoc-granskningsutvalg, eksterne granskere), hva resultatet av en slik utredning skal være, hvilke krav til bevis som skal legges til grunn, hvordan hensynet til den «mistenktes» rettssikkerhet skal ivaretas (uttalelses- og tilsvarsrett, rett til representasjon mv.), hvordan en sak om mulig sanksjon skal legges frem for Stortinget mv.

Sanksjonering av enkeltpersoner utenfor strafferettsapparatet reiser også spørsmål om forholdet til strafferettslige og straffeprosessuelle regler, herunder om sanksjoneringen stenger for senere forfølgelse av regelbruddet som ordinær straffesak eller riksrettssak. Det kan også oppstå spørsmål om Stortinget kan ilegge sanksjoner for forhold som allerede er pådømt i en ordinær straffesak.

Former for sanksjoner som kan sammenliknes med «ordensstraff» som følge av tjenesteforsømmelse vil neppe stenge for senere straffeforfølgning eller riksrettssak, eller vice versa. I tjenestemannsloven § 21 er det klart forutsatt at tjenstlige ordensstraffer som irettesettelse, tap av ansiennitet, avskjed og suspensjon *ikke* er til hinder for senere straffeforfølgelse av det samme forholdet. Det samme vil antakelig gjelde for den typen sanksjoner mot stortingsrepresentanter som kan fastsettes i forretningsordenen, det vil si formell kritikk, utestengelse fra komiteene, utvisning fra stortingsforhandlingene i kortere perioder og liknende. Dette kan stille seg annerledes ved mer inngripende sanksjoner som trekk i godtgjørelse (som kan ses som en form for bot) eller mer permanent utestengelse fra Stortinget.

3.4.5 Oppsummering

Arbeidsgruppen har ovenfor skissert enkelte problemstillinger knyttet til en eventuell innføring av formelle sanksjoner for brudd på plikter fastsatt i forretningsordenen. Dersom presidentskapet skulle ønske å gå videre med dette, bør de nevnte problemstillingene antakelig utredes nærmere.

Som nevnt i punkt 3.4.1 har ikke arbeidsgruppen funnet grunn til å foreslå at regler om slike sanksjoner tas inn i forretningsordenen.

4. Arbeidsgruppens forslag

4.1 Forslag fra mindretall

Arbeidsgruppens medlem Hans Frode Kielland Asmyhr fremmer følgende forslag til endringer i Stortingets forretningsorden:

Nye § 38 femte ledd nytt tredje punktum skal lyde:

Forslag fremmet i forbindelse med behandlingen av statsbudsjettet kan tas opp igjen senere i samme stortingssesjon.

I stedet for flertallets forslag til nye § 68 første ledd skal nye § 68 første ledd lyde:

En representant som ønsker å stille en interpellasjon til regjeringen eller et regjeringsmedlem, leverer den skriftlig til Stortingets presidentskap gjennom Stortingets administrasjon. Interpellasjonen skal være kort. Presidenten bør avvise interpellasjoner om noe som faller utenfor regjeringens *ansvarsområde*. *Presidenten* kan også gripe inn mot formuleringer som nevnt i § 55 tredje ledd. Godtas interpellasjonen, gir presidenten meddelelse om den til vedkommende regjeringsmedlem.

Nye § 68 tredje til åttende ledd blir nye annet til syvende ledd.

Nye § 73 annet ledd fjerde og femte punktum skal lyde:

Spørsmål til en spørretime må innleveres senest kl. 12.00 siste *mandag* før spørretimen. Faller en *mandag* på en høytidsdag, er innleveringsfristen kl. 14.00 siste foregående hverdag.

Arbeidsgruppens medlem Borghild Tenden fremmer følgende forslag til endringer i Stortingets forretningsorden:

I stedet for flertallets forslag til nye § 27 nytt tredje ledd skal nye § 27 nytt tredje ledd lyde:

Det er ikke adgang til å avholde høring under behandlingen av grunnlovsforslag i Stortinget. Det er heller ikke adgang til å holde åpen kontrollhøring når det er møte i Stortinget.

4.2 Flertallsforslag

Arbeidsgruppen viser til merknadene ovenfor og fremmer følgende forslag til endringer i Stortingets forretningsorden:

§ 3 annet ledd oppheves.

§ 3 tredje til sjette ledd blir nye annet til femte ledd.

§ 6 annet ledd annet punktum skal lyde:

Ved senere valg i samme valgperiode foregår avstemningene etter § 60 første ledd bokstav a, med mindre vilkårene for avstemning ved sedler uten underskrift i § 60 første ledd bokstav d er oppfylt.

§ 6 tredje ledd annet punktum skal lyde:

Oppnår ingen av kandidatene slikt flertall ved første valg eller ved fritt omvalg, foretas bundet omvalg mellom de to kandidatene som har fått størst stemmetall, jf. § 61 annet ledd.

§ 14 nr. 1 skal lyde:

Arbeids- og sosialkomiteen: Saker om arbeidsmarked og arbeidsmiljø, arbeidsrettete ytelser, pensjoner, sosiale stønader og politikk overfor *personer med nedsatt funksjonsevne*.

§ 14 nr. 3 skal lyde:

Familie- og kulturkomiteen: Saker om familie, barn og ungdom, likestilling mellom kvinner og menn, forbrukersaker, *herunder saker om gjeldsordning*, og saker om kultur.

§ 14 nr. 4 skal lyde:

Finanskomiteen: Saker om økonomisk politikk, *finansadministrasjon, finansmarked, regnskap og revisjon*, folketrygdens inntekter og skatter, avgifter og toll. Om behandlingen av statsbudsjettet og nasjonalbudsjettet vises til § 43.

§ 14 nr. 6 skal lyde:

Justiskomiteen: Saker om rettsvesen, kriminalomsorg, *politiet, andre justisformål*, sivil beredskap, rettferdsvederlag, alminnelig forvaltningslovgivning, straffelovgivning, prosesslovgivning og alminnelig sivillovgivning.

§ 14 nr. 8 skal lyde:

Kommunal- og forvaltningskomiteen: Saker om kommunal forvaltning, regional- og distriktspolitikk, *rammetilskudd til kommuner og fylkeskommuner*, innvandringspolitikk, boligforhold, bygningssaker, nasjonale minoriteter, samiske spørsmål unntatt reglene om valg til Sametinget, saker om organisering og virkeområde for statlig forvaltning, statens fellesadministrasjon, statlig personalpolitikk, herunder lønnsforhold, og partistøtte.

§ 14 nr. 9 tredje punktum skal lyde:

Saker der Stortinget skal ta stilling til hvorvidt konstitusjonelt ansvar skal gjøres gjeldende, herunder om Stortingets ansvarskommisjon skal anmodes om å foreta

nødvendige undersøkelser for å klarlegge grunnlaget for slikt ansvar, jf. § 15 annet og tredje ledd og § 44.

§ 14 nr. 10 skal lyde:

Næringskomiteen: Saker om nærings-, industri- og handelsvirksomhet, skipsfart, statlig eierskapspolitikk, *statsgaranti ved eksport mv.*, konkurranse- og prispolitikk, landbruk, jordbruksavtalen, maktpolitikk, fiskeri, fangst, akvakultur og laksefiske.

§ 14 nr. 11 skal lyde:

Transport- og kommunikasjonskomiteen: Saker om innenlands transport, post, *generelle saker om telekommunikasjon og elektronisk kommunikasjon*, og oppgaver under Kystverket.

§ 15 femte ledd oppheves. Nåværende § 15 sjette og syvende ledd blir femte og sjette ledd.

§ 16 sjette ledd annet punktum oppheves. Nåværende tredje punktum blir nytt annet punktum.

§ 16 nytt syvende ledd skal lyde:

Den utvidete utenriks- og forsvarskomiteé kan beslutte å holde fellesmøter med andre komiteer. Sjette ledd gjelder også for slike fellesmøter. Fjerde ledd annet punktum gjelder tilsvarende for varamedlemmer i komiteer som det holdes fellesmøte med.

Nåværende § 16 syvende ledd blir nytt åttende ledd.

§ 17 annet ledd skal lyde:

Europautvalget består av utenriks- og forsvarskomiteen og medlemmene av den norske delegasjonen til parlamentarikerkomiteen for EØS. Utenriks- og forsvarskomiteen eller dens leder kan dessuten beslutte at en eller flere andre komiteer

skal delta ved bestemte konsultasjoner. *Varamedlemmer i utenriks- og forsvarskomiteen møter også i Europautvalget. Det samme gjelder varamedlemmer i andre komiteer som deltar i konsultasjoner etter annet punktum.*

§ 22 syvende ledd nytt annet punktum skal lyde:

Komiteene kan likevel inntil to ganger i hver stortingssesjon ta initiativ til en debatt i Stortinget utenom konkrete saker komiteen har fått til behandling, om tema som faller innenfor komiteens ansvarsområde.

§ 25 første ledd skal lyde:

Innkalling til møte i komiteen skal inneholde dagsorden. Møtetidspunktet skal kunngjøres på egnet måte.

§ 25 fjerde ledd oppheves.

Ny § 26 skal lyde:

§ 26 *Avstemninger i komiteene*

Et komitévedtak er gyldig når minst tre femtedeler av medlemmene har vært til stede og avgitt stemme.

Komitévedtak fattes som hovedregel ved alminnelig flertall. Bortsett fra ved valg er komitélederens stemme utslagsgivende dersom en avstemning viser like mange stemmer for og imot. I komitélederens fravær er fungerende komitéleders stemme utslagsgivende.

Ved valg gjelder § 61 annet ledd tilsvarende.

Nåværende § 26 blir ny § 27 og skal lyde:

§ 27 *Komitéhøringer*

Komiteen kan avholde høringer. Med høring menes et møte i komiteen der den mottar muntlige forklaringer fra personer som den selv anmoder om å komme, eller som søker om å få legge frem opplysninger for komiteen. En tredjedel av medlemmene i komiteen kan kreve at det skal avholdes høring i en sak og beslutte hvem som skal

anmodes om å møte til høring. *En beslutning om å avholde høring kan ved beslutning i samme møte av et mindretall på minst en tredjedel av komiteens medlemmer bringes inn for presidentskapet til avgjørelse.*

Spørsmålet om å avholde høring skal oppføres som en egen sak i innkallingen til et komitémøte. Bare saker som er til behandling i komiteen, og der det er valgt saksordfører, kan være gjenstand for *høring*.

Det er ikke adgang til å avholde høring under behandlingen av grunnlovsforslag i Stortinget. Det er heller ikke adgang til å holde åpen kontrollhøring når det er møte i Stortinget, bortsett fra under den ordinære spørretimen.

De som *anmodes om å møte til høring* møter frivillig og avgjør selv om de vil besvare komiteens spørsmål. Komiteen kan etter søknad få presidentskapets samtykke til å dekke nødvendige utgifter for personer som deltar i en høring etter anmodning fra komiteen.

Komiteens høringer foregår for åpne dører. Komiteen kan likevel med vanlig flertall beslutte at høringen helt eller delvis skal foregå for lukkede dører. Et medlem av komiteen kan kreve at en åpen høring avbrytes for at komiteen skal behandle den videre fremdriften, herunder forslag om at høringen skal avsluttes eller fortsette for lukkede dører. Komiteen kan bare motta taushetsbelagte opplysninger for lukkede dører. Under åpen høring må komiteens medlemmer ikke gjengi eller vise til opplysninger underlagt lov- eller instruksfestet taushetsplikt.

Meningsutveksling mellom komitémedlemmene skal ikke finne sted under en åpen høring.

Åpne høringer skal kunngjøres senest 24 timer før høringen. I ekstraordinære tilfeller kan åpen høring kunngjøres med kortere varsel. Under en åpen høring skal det finnes plasser for tilhørere. Antall tilhørere kan begrenses av plasshensyn. Tilhørere som opptrer forstyrrende, kan bortvises.

Komiteen kan beslutte at det skal tas stenografisk referat fra en åpen kontrollhøring, jf. reglement for åpne *kontrollhøringer*. *Beslutning* om stenografisk referat fra andre høringer krever samtykke av presidentskapet. For øvrig kan komiteen beslutte at høringen skal tas opp på lydbånd. Komiteen kan beslutte at det ikke kan tas lyd- eller bildeopptak i en høring som for øvrig er åpen.

Komiteen fastsetter selv den nærmere prosedyren for sine høringer, herunder fordeling av taletid, rekkefølge og antall hoved- og oppfølgingsspørsmål. Åpne kontrollhøringer skal foregå etter *reglement for åpne kontrollhøringer, vedtatt av Stortinget*.

Nåværende §§ 27 og 28 blir nye §§ 28 og 29.

Nye § 29 nytt tredje ledd skal lyde:

Presidentskapet kan etter søknad gi samtykke til at én representant fra hvert parti som ikke er representert i en komité får tilgang til alle dokumenter i den aktuelle komiteen. Regler om konfidensialitet og behandling av komiteens dokumenter gjelder i så fall tilsvarende for den representanten som får slik tilgang.

Nåværende § 29 blir ny § 30 og skal lyde:

§ 30 Særlig om komiteenes behandling av representantforslag

Hvis komiteen finner at et representantforslag helt eller delvis bør imøtekommes og at saken egner seg for avgjørelse i Stortinget uten nærmere utredning, bør statsråden gis anledning til å uttale seg om forslaget før realitetsinnstilling avgis. For øvrig kan en tredjedel av komiteens medlemmer kreve at det sendes brev til en statsråd med anmodning om statsrådets uttalelse om et representantforslag.

Hvis komiteen mener at Stortinget av formelle grunner ikke bør ta forslaget til realitetsbehandling, gis innstilling om at forslaget avvises. Er det behov for ytterligere utredning før det tas realitetsstandpunkt, kan komiteen gi innstilling om at forslaget oversendes regjeringen til utredning og uttalelse. I alle andre tilfeller gis det innstilling om at representantforslaget vedlegges protokollen, eventuelt i tillegg til andre forslag.

Nåværende § 30 blir ny § 31.

Nye § 31 første ledd første punktum skal lyde:

Komiteene skal gi Stortinget skriftlig innstilling *i alle saker de får til behandling.*

Nye § 31 femte ledd første punktum skal lyde:

Forslag som omhandles og utformes i innstillingen, jf. § 40 første ledd, skal stilles opp summarisk og i nummerorden i et eget avsnitt i innstillingens premisser.

Nåværende §§ 31 og 32 blir nye §§ 32 og 33.

Nye § 33 annet ledd fjerde punktum skal lyde:

Det samme gjelder hvis dagsordenen bare omfatter *saker som skal refereres.*

Nåværende § 33 blir ny § 34, der første ledd annet punktum skal lyde:

Presidentskapet kan beslutte at møtet etter vanlig kunngjøring skal *avsluttes og settes på nytt samme dag.*

Nåværende §§ 34 og 35 blir nye §§ 35 og 36.

Nye § 36 tredje ledd skal lyde:

Referat fra forhandlingene føres inn i en egen protokoll (jf. § 64), og både den og de referatkonseptene som finnes, skal i forseglet stand legges i arkivet.

Nåværende §§ 36 og 37 blir nye §§ 37 og 38.

Nye § 38 femte ledd skal lyde:

Når *et forslag* er endelig avgjort, må *forslaget* ikke bringes frem igjen eller tas opp på nytt i samme stortingssesjon. Er det påtrengende nødvendig, eller fremmer regjeringen proposisjon eller melding innenfor samme saksområde for Stortinget, kan Stortinget likevel fatte vedtak om at *et forslag* tas opp til ny behandling, forutsatt at *det* igjen blir komitébehandlet.

Nåværende § 38 blir ny § 39, der annet ledd bokstav c skal lyde:

c) legges ut til gjennomsyn for representantene i minst én dag og deretter føres opp på *dagsordenen* til behandling,

Nåværende § 39 blir ny § 40.

Nye § 40 første ledd tredje og fjerde punktum skal lyde:

Om slike forslag gjelder for øvrig de samme reglene som for forslag som utformes i innstillingen, jf. § 31 sjette ledd. Forslag om at konstitusjonelt ansvar skal gjøres gjeldende eller forslag om å iverksette undersøkelser som nevnt i § 44 første ledd, skal likevel sendes kontroll- og konstitusjonskomiteen dersom forholdet ikke allerede har vært behandlet av eller forelagt for komiteen, jf. § 15 annet til fjerde ledd.

Nye § 40 annet ledd skal lyde:

For behandling av forslag som fremsettes under en debatt, gjelder § 39 annet ledd tilsvarende. Det samme gjelder forslag som fremsettes i tilknytning til en debatt om en redegjørelse etter § 45 som avholdes i et senere møte.

Ny § 41 skal lyde:

§ 41 *Behandling av forslag om å utsette saken eller sende den tilbake til komité*

Før debatten om en sak er avsluttet kan det fremsettes forslag om at saken sendes tilbake til komiteen eller at Stortingets videre behandling av saken utsettes til et senere møte i samme stortingssesjon. Forslag om utsettelse av saken til et senere stortingsmøte må tas opp til behandling og votering straks.

Nåværende § 40 blir ny § 42.

Nåværende § 41 blir ny § 43 og skal lyde:

§ 43 *Behandlingen av statsbudsjett og nasjonalbudsjett*

Kongelig proposisjon om statsbudsjett for det påfølgende budsjettåret legges frem for Stortinget innen seks dager etter Stortingets åpning, jf. § 8 i bevilgningsreglementet. Samtidig legges frem stortingsmelding om nasjonalbudsjettet.

Etter at den kongelige proposisjonen om statsbudsjettet er lagt frem for Stortinget, avgir presidentskapet innstilling om fordelingen av budsjettkapitlene på de enkelte komiteer og om rammeområder. Videre skal presidentskapet – etter at komitélederne har hatt anledning til å uttale seg – fastsette og kunngjøre fristene for avgivelse av budsjettinnstillingene og datoene for Stortingets behandling av dem.

Senest 20. november skal finanskomiteen avgi innstilling om nasjonalbudsjettet og statsbudsjettet, med forslag til rammevedtak for bevilgninger i samsvar med inndelingen i rammeområder fastsatt av Stortinget. Forslag til bevilgningsvedtak som utformes i innstillingen eller fremsettes ved behandlingen av den, skal inneholde beløp for alle rammer, og kan ikke gå under rammenivå. I Stortinget kan det ikke voteses særskilt over enkelte deler av et slikt *forslag*.

Stortinget skal behandle *innstillingen nevnt i tredje ledd* innen en uke etter avgivelse. Stortingets rammevedtak er bindende for den etterfølgende budsjettbehandlingen samme år.

Deretter skal fagkomiteene avgi innstilling om bevilgninger innen de rammeområdene de er tildelt. Forslag til bevilgningsvedtak som utformes i en slik innstilling eller fremsettes ved behandlingen av den, skal omfatte alle kapitler og poster innenfor det enkelte rammeområde, og kan ikke fravike de rammene Stortinget har vedtatt. I Stortinget kan det ikke voteses særskilt over enkelte deler av et slikt forslag.

Fagkomiteenes budsjettinnstillinger skal behandles av Stortinget senest 15. desember. De budsjettvedtakene Stortinget gjør ved behandlingen av disse innstillingene, er endelige.

Eventuell kongelig samleproposisjon om endringer i statsbudsjettet legges frem senest 15. mai i budsjettåret, sammen med stortingsmelding om revidert nasjonalbudsjett. Finanskomiteen avgir innstilling om disse senest annen fredag i juni. Ved behandling av endringer i statsbudsjettet i budsjettåret kan det ikke voteses særskilt over enkelte deler av et forslag, dersom forslagsstilleren motsetter seg dette.

Nåværende §§ 42 til 49 blir nye §§ 44 til 51.

Nye § 51 første ledd annet punktum skal lyde:

Et slikt vedtak medfører at den enkelte taler kan gis kortere taletid enn det som er fastsatt i § 52.

Nye § 51 tredje ledd skal lyde:

Ingen taler må ha ordet mer enn to ganger under debatten om en sak, eller under hver del av debatten, dersom debatten er delt. Fra dette gjelder følgende unntak:

- a) Begrensningen gjelder ikke for saksordførere og den statsråd saken hører under. I alminnelige politiske debatter gjelder begrensningen ikke for statsministeren og lederne i partigruppene.
- b) Presidenten kan gi adgang til en kort merknad.
- c) Presidenten kan tillate at en taler fra hver partigruppe får ordet mer enn to ganger.
- d) *Hver komité kan inntil to ganger per stortingssesjon kreve at det i en debatt om en sak fra komiteen eller om et tema som faller innenfor komiteens ansvarsområde, jf. § 22 syvende ledd annet punktum, gis adgang for lederne av partifraksjonene i komiteen til et ubegrenset antall innlegg.*
- e) Etter forslag av presidenten kan Stortinget vedta å gjøre unntak fra hovedregelen.

Nåværende § 50 blir ny § 52, der første ledd tredje punktum skal lyde:

En muntlig redegjørelse av et regjeringsmedlem, jf. § 45, må ikke overskride én time.

Nåværende §§ 51 til 59 blir nye §§ 53 til 61.

Nye § 61 første ledd første punktum skal lyde:

Ved avstemning etter § 60 første ledd bokstav a, b eller c avgjøres saken ved vanlig stemmeflertall, dvs. over halvparten av avgitte stemmer, med mindre Stortinget har bestemt noe annet.

Nye § 61 annet ledd første punktum skal lyde:

Ved avstemning etter § 60 første ledd bokstav d er et relativt flertall, dvs. flere stemmer enn for noe annet forslag, avgjørende for utfallet av valget, dersom det ikke i lov eller reglement eller for det enkelte tilfelle er bestemt at det skal kreves mer enn halvparten av stemmene for at noen skal regnes for valgt.

Nåværende §§ 60 til 62 blir nye §§ 62 til 64.

Nye § 64 annet ledd skal lyde:

Protokoller fra møter for lukkede dører som ikke vedtas offentliggjort (jf. § 36 tredje ledd), leses opp og vedtas før møtet heves.

Nåværende §§ 63 til 66 blir nye §§ 65 til 68.

Nye § 68 første ledd nytt fjerde punktum skal lyde:

Det gir ikke grunn til avvísning etter bokstav b eller c at interpellasjonen gjelder noe som er tatt opp i enkeltforslag i en mer omfattende sak.

Nye § 68 annet ledd første punktum skal lyde:

Presidenten kan også gripe inn mot formuleringer som nevnt i § 55 tredje ledd.

Nåværende §§ 67 og 68 blir nye §§ 69 og 70.

Nye § 70 annet ledd første punktum skal lyde:

Presidenten bør avvise spørsmål om noe som faller utenfor regjeringens ansvarsområde, og kan gripe inn mot formuleringer som nevnt i § 55 tredje ledd.

Nye § 70 tredje ledd første punktum skal lyde:

I løpet av én kalenderuke kan en representant *stille inntil* to spørsmål til skriftlig *besvarelse*.

Nåværende §§ 69 til 71 blir nye §§ 71 til 73.

Nye § 73 tredje ledd annet punktum skal lyde:

Dessuten kan presidenten gripe inn mot formuleringer som nevnt i § 55 tredje ledd.

Nåværende §§ 72 til 74 blir nye §§ 74 til 76.

Nye § 76 første punktum skal lyde:

Representantene skal registrere de verv og økonomiske interesser som fremgår av *reglement* om register for *stortingsrepresentantenes* verv og økonomiske interesser, på den måte og under de vilkårene som er beskrevet der.

Nåværende §§ 75 til 77 blir nye §§ 77 til 79.